

ન્યુ ફોનોગ્રાફ ગાયનમાળા

તદ્દન નવાં ગાયનોનો સંગ્રહ

જળ કમળ છાંડી જાને આળા

મૃદ્ય આઠ આના

Lakshmi Art, Bombay No. 8

Reg. No. 278

૯૮૮૮

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૮૮૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ શ્રીમદ્ રામકૃષ્ણ ગાયનમાળા

વિષય ૭ - ૨૫૨૫

૫ તદ્દત નવા લોકપ્રિય ગાયનનો સંગ્રહ

ન્યુ ફોનોગ્રાફ

ગાયનમાળા

મૂલ્ય આઠ આના

—છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર—

ડક્ટર હરિલાલ જીવણલાલ

પ્રાણલાલ જીવણદાસ વજાણી

કે. સ્ટેશન રોડ, પોલીસ લાઇન્સ સામે સુરત.

આવૃત્તિ ૧લી]

સંવત ૧૯૭૮

[પ્રિત ૨૦૦૦

સને ૧૯૨૨

શ્રી “મહાશક્તિ” પ્રિન્ટીંગ વર્ક્સમાં ચંપકલાલ ગીરધર

લાલ જરીવાળાએ છાપી કે. સ્ટેશનરોડ-તાર

ઓરીસ સામે—સુરત.

જે અત્યુત્તમ ચોપીશુસ્તમે

કૃષ્ણ ભજન સાગર

ચાલુ જમાનાને અનુકૂળ રાગરાગણીના લોકપ્રિય
ભજનોનો અપૂર્વ સંગ્રહ જેમાં જાણીના ભક્ત
જનોનાં અનુભવનો અને શીખામણનો ભંડાર
છે અત્યુત્તમ આકર્ષક આટપેપરનું સચિત્ર પુકું
છતાં મુદ્દય માત્ર આઠ અના.
(પો. જુડ)

દીંદીના સુપ્રસિદ્ધ હીંદી કવી નારાયણપ્રસાદ
જેતામની કસાયત્રી કલમથી લખાયલું અને દીંદી
લાહોર, વિગેરે સ્થળોએ બહુજ લોકપ્રિય થઈ
પડેલું નાટક

મહાભારત

ગાયન ભાષણ સાથેનું માત્ર થોડીજ કોપી
ચીલકમાં છે. અસલ કીમત **બી.૨૨અના.**
હાલમાં ઘટાડેલી કીમત **અ.૮૪અના.**
(પો. જુડ)

મળવાનું ઠેકાણું—

હરિલાલ એન્ડ પ્રાણલાલની કું.
સ્ટેશન રોડ. પોલીસ લાઈન્સ સામે સુરત.

આ જમાનો કરકસરનો છે

ત્યારે શા માટે મોંઘાઘાટ પુસ્તકો મોં માગ્યા લાવે ખરીદ કરે છે ? આવો ! અમારી દુકાને, એકવાર તપાસ કરી જાઓ કે અમે કેટલાં ઘટાડેલા લાવે પુસ્તકો વેચીએ છીએ. ઓછામાં ઓછી અર્ધી કીમતે અમે શાળામાં ચાલતા પુસ્તકો ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી ભાષાની નવલકથાઓ વીંગેરે તમામ જાતનાં પુસ્તકો વેચીએ છીએ. તેમજ તમને સખત લલામણુ કરીએ છીએ કે ભવિષ્યમાં જ્યારે પણ પુસ્તકો ખરીદવા, યા વેચવા હોય, તો અમારી દુકાને પધારવું. વીસમીસદી, કુરસદ, નવરાસની ફાઇલો વેચાતી લઇશું.

હરીલાલ એન્ડ પ્રાણુલાલ

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

સ્ટેશન રોડ પોલીસ લાઇન્સ સાને—મુરત

શું નીચલા પુસ્તકોની તમને જરૂર નથી?

અવશ્ય છેજ, તો આજેજ મંગાવો

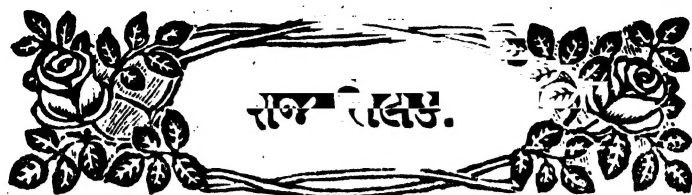
રાજભાષા અર્થાત ઇંગ્રેજી શિક્ષક	રૂા. ૧-૮-૦
ધી ટીચર	રૂા. ૧-૪-૦
ભગવદ ગીતા	૦-૮-૦
વીદુરનીતી	૦-૮-૦
ન્યુ-ફ્રેનોઝાફ ગાયનમાળા	૦-૮-૦
શ્રી કૃષ્ણ ભજન સાગર	૦-૮-૦
મહાભારત નાટક	૦-૮-૦
વલ્લભકૃત મહાભારત. (રાગરાગણીનું)	૬-૮-૦
એન્ડરીડે કોરસ પોન્ડસ	૧-૮-૦
ટ્રેઝરી ઓફ કોરસપોન્ડસ	૧-૮-૦

એ શિવાય તમામ જાતના અંગ્રેજી ગુજરાતી, સંસ્કૃત, પુસ્તકો નવા તથા જુના અમારે ત્યાંથી વ્યાજખી ભાવે મળશે એકવાર અમારે ત્યાંથી મંગાવી ખાત્રો કરો.

હા. હરીલાલ એન્ડ પ્રાણલાલની કંપની

બુકવેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

સ્ટેશન રોડ પોલીસ લાઇન્સ સામે સુરત.

સજી રીતડ.

૧

સહુ ફરજંદ ખુદાનાં છે સહુમાં નુર ખુદાનું છે;
 અગર હો હિંદુ યા મુંસ્લીમ, સહુ કુદરત ખુદાની છે.
 પઢો પુરાણ યા કુરાન, અવસ્તા, બાઈબલ, ઇન્જલ,
 સહુમાં તેજ છે સરખું, સહુ કુદરત ખુદાની છે.
 જપો મુખ સમ કે રહેમાન, અગર જરથોસ્ત કે ઇસુ,
 જૂદા છે નામ એ તોપણ, સહુ કુદરત ખુદાની છે.
 પ્રભુ છે કાશી કાબામાં; મંદિરો ને મંસ્જિદોમાં,
 હરી હકતાલા એ અમૃત, સહુ કુદરત ખુદાની છે.

૨

સુતરને તાંતણે સ્વરાજ્યની સિદ્ધિ સમાઈ છે
 રૂડાં આ રેંટીઆથી તો અમારે બાદશાહી છે
 સ્વતંત્ર હિંદને રાખે શરીરો રંકના ઢાંકે
 આપે તાંદુરસ્તી તો અમારે બાદશાહી છે
 ગરીબી હો, ફકીરી હો, અખંડિત આત્મશ્રદ્ધા હો
 'અમૃત' આબરૂ રહી જો અમારે બાદશાહી છે.

મન મોક્ષની આશ ન રાખીશ તું

સદ્ભાગ્યનો અસ્ત સિતારો છે

ધામ ધરા ધનસંપત્ત કયાં છે? એલ વિધિનો ન્યારો છે
એક ઉદરને કાળે આજે પ્રાણ પિડિત નોધારો છે
આ જગમાં સુખના સૌ સાથી દિવસ વાંકો અમારો છે
નાથ નિરંજન ભવદુખ ભંજન અમૃત સાચો કિતારો છે

બની મુંબાઈની શેઠાણી હું મોટરમાં ફરું
બનું પાટણની પટરાણી રે હું મોજ કરું—બનીં
ઘોડા ગાડીઓ મંગાઉં વાડી મંગલા અપાઉં
પણ ખાદી તો ખેરાઉં તને મંજરી
સાડી ફેશનેબલ લાવો મહારું મનડું મનાઓ
વળી એરોપ્લેન મંગાઓ આપી વરદી
ઉડે અદ્ધર સરસર રરરર ફરરરર બાયરે હું

તહેમાં ફરું—બનીં

ખેરો હોંસે ખાદી ખ્યારી એમાં છે આખાદી
મળે આબાદી ને બાય રહારી શરદી
પૂરો મહારા અલિલાય માનો મહારી ફરમાય

મહારૂં દિલાડું બનાવી દીધું દરદી
હું-યા-માં-તો ચરરર રરરર અરરર રરરર થાયરે હું
કેમ કરૂં—બની૦

૫

મોરે સૈયાં પે બલજૈયાં રે દેખો મય બાલકુંવારી
રસકી ભરી નાહિ અખીઆ મીલાવો
જીગરકે જખમ કરૈયારે—જીગરકે—
મર ચુકે હમ ઝૌર ન મારો
હમરી લાજ રખૈયારે—મોરે૦

૬

જન્મીને જીવજો નિતિપર આશા અમૃતધાર થશે
કરવું હાથે ભરવું હાથે પુણ્ય કરો ભવભાર થશે
જૂઠી માયાપર મરતાં જગની બાજીમાં હાર થશે
સજવી સમતા તજવી મમતાં આ સફલ અવતાર થશે
ધર્મ કર્મને પંથ જતાં અંતે રાજી કિરતાર થશે—જ૦

૭

આંગણીઆ આજ સુહાવો રાજ; વીરવંશી શિરતાજ,
કુમકુમીયે પગલે પધારો રાજ, વીરવંશી શિરતાજ,
લકિતભાવ ભર થાળ ભર્યો મહેં, બહુમાન કુલપાન,

હર્ષજ્યોત ઝગમગતી હૈયે, ભાગ્યશાળી ભગવાન,
 કુમકુમીયા તિલક સ્વીકારો રાજ, વીરવંશી શિરતાજ.
 ભેદ નથી રાજ રૈયતમાં દેહ જુદા એક પ્રાણ !
 અમે તમારા તહમે અમારા ત્યાં આ શા સન્માન !
 કુલ અંજલી આ સ્વીકારો રાજ, વીરવંશી શિરતાજ,
 કુમકુમીયાં તિલક સ્વીકારો રાજ, વીરવંશી શિરતાજ.
 અવળા મુખ કરો ના રાજન લેજો મધુરી દહાણ
 અમૃતને વિખડાં ના માનો યદુકુલ ચતુર સુખાણ
 અંતર ઉજવલીઆ રાખો રાજ, વીરવંશી શિરતાજ.

૮

આ જન્મ ધર્યો શા માટે જીવડા શોચ ઘડી સુખાણ,
 શોચ ઘડી સુખાણ પુણ્યવંશીના આ સંતાન—આ જન્મ
 ભવ પુણ્યના બલયાં પામ્યો દેવપંકિતમાં સ્થાન,
 તેજ પુણ્યના પંથ પરહરતાં પામીશ નર્ક નિવાન.—આ જન્મ
 દિવ્ય પ્રેમ છે મંત્ર અમારો જીવન પ્રેમ પ્રધાન,
 તેજ પ્રેમના અમૃત સાટે દઈશું દિલના દાન.—આ જન્મ

૯

ભલક બતાવી પ્યારી ગજબ કર્યો તહે સપડાવ્યો નટખટને
 મોહિની ! મોહિની ! મોહિની ! વેચાવ્યા આ મરકટને—ભલ
 જે ઇશ્કમાં અંધા બની પરનાર પર લલચાય છે

નિશંક તે નિર્લજ્જનો આ હાલમાં સપડાય છે
 પ્રથક કુક, હુકહુક, ખેટા ચાલ; હૂકહુક !
 સલામ કર સલામ છે સલામ છે સલામ છે !
 અંદરનો ભેદ લાઇ જોઈ લેજો આમ છે
 મંજરી....મંજરી....મંજરી....ના અગાડ મહારા વટને—લ૦

૧૦

કુંટો ના લાખેણી લાજ રાજવો ઠરશે ગમારમાં
 આપું હૃદયના રાજ—રાજવી ઠરશે ગમારમાં
 પ્રેમથી વધાવશું દિલના દરબારમાં
 રહેણીમાં રહીએ રાજ—રાજવી
 અમૃત વરસાવશું પ્રેમ ગુલઝારમાં
 તોડો ન પૂર્વક પાજ—રાજવી.

૧૧

સાહ્યબા સેવીશું જાણી સ્વજનીઆ
 વિમલા ખોલી અન્તરીઆ !
 રાખી હૃદયપર રીઝવું મન પાવન મહેમાન
 ‘અમૃત’ પીરસી પ્રેમના મન ભરી દઈશું માન
 નવલા આપી જોખનીઆ—સાહ્યબા.
 શુભ શુકનમાં સાંપડી તું ભેરવ કંઠી લામ
 પણ હું કંઈ સમજું નહિ છે ભેદ અંદરનો આમ
 ભેદ તો જાણે અલ્લાહીયાં—સાહ્યબા.

વાયા બહાણું વસંતના આજ,

મુધારો મોઘા જીવન મનમોહનજી.

અમે આશા લય્યાં શિરતાજ,

પધારી ધન્ય કરો મનમોહનજી,

અંતરમાં આજે ઉગ્યા રાજસ રસ ચમકાર,

અંગ મદન સંચાર શું મન્મથ યુગ અવતાર !

થનગન થનગન ત્રિભુવન નાચે,

તનમન નાચે જનમન રાચે.—થનગન૦

કલિઓને અલિ ચૂમતા કરતા અમૃતપાન,

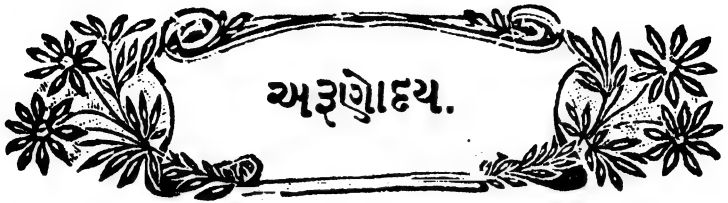
પ્રિતમ ક્યારે પૂરશે, આ અણુમુલા અરમાન !

કેમ સહિયે રે કેમ સહિયે કુલ, શરીરે વિષબાણ જીવાડો,

કયા જઈયેરે કયાં જઈયે, પરવશ અમૃત પ્રાણ પધારી.

ધન્ય કરો મનમોહનજી—વાયા૦

૧૩

દેખોરી એક બાલાજેગી દ્વાર તેરે માઘ આયો હયજી.
 વ્યાઘ્રાંબર પીતાંબર સોહે ગલે નાગ .લીપટાયો હય.
 ભીક્ષા લેકર આઈ નંદરાની શંકર શીશ ધુનાયો હય;
 લેઓ ભીક્ષા જોગી જાઓ આસનપે મેરો બાલ ડરાયો
 ના ચાહીયે તેરી દોલત દુનિયા ના ચાહીયે તેરી કાંચનમાયા
 અપને ગોપાલકો દર્શન પાઉં મેરે ગુરૂને બતાયો હય
 લે બાલક આઈ નંદરાની અપને ગોદ બીઠાયો હય;
 સેવા કરી ચરણામૃત લીને શૃંગીનાદ બજાયો હય.

૧૪

ઉરનાં અંગ્રોલ બોલ જીલતાં બતાવો
 મુગ્ધ હૈયાંની વાસના બતાવો કોઈ !
 અનુરાગ તણા બાગ મંહી જુલતાં જુલાબ
 રડે બુલબુલની બાળા મનાવો કોઈ
 ખીલે ચંદ્રિકાને ટહુકે કોઠલા ઉરે
 ઉઠે કામતણી જવાળા બુઝાવો કોઈ

આલી આ તે શો બીમારી ! મદમાં લાન ભૂલવનારી,
 જાઓ જાઓ ના લજાઓ બોલો બોલ શું અવિચારી !
 સાચુ બોલ કામગુજારો નયને કેફ ચડ્યો શો કારી !
 ઉરના ઉછાળા અવનરા ચાળા અપીરો બની તું બહાવરી બાળા
 વાતવાતમાં છલુક વસો ક્યાં ગઈ સરલતા તારી
 બેઢરદીએ દરદ ન જાણે, પ્રેમની પીડા પ્રેમી પીછાણે
 સમજાશે તમને, થતાં કોઈ રસીક પ્રીતમની ખ્યારી

અય ખાકે હીન્દુ તેરો અજમતમેં ક્યાં ગુમાં હય,
 દરિયાયે ફેજ કુદરત તેરે લીયે રવાં હય—
 ગૈતમને આબરૂદી ઇસ માબદે કુહનકો,
 સરમદને ઇસ જમીં પર સદકે કીયા વતનકો,
 અકબરને જામે ઉલકત બખ્શા અંબુમનકો,
 સીંચા લહુસે અપને રાણાને ઇસ ચમનકો
 બરસોંસે હો રહા હય બરહમ સમા હમારા,
 દુનિયાસેં મિટ રહ હય નામે નિશ હમારા,
 ગુન્થે હમારે દીલકે ઇસ બાગમેં ખીલેંગે,
 ઇસ ખાકસે ઉઠે હય ઇસ ખાકમેં મિલેંગે

ચહો બે ભારતનાં સંતાન, જગતમાં ભારત આગાદી
 તમે અંગે ધરો ખાદી
 દેશ ઉદયની તબે નિરાશા હવે બનેા આગાવાદી
 (વદેશીનાં તમે મોહ તજ્યાં નહીં કરી દેશની ખરખાદી
 કલંક કાળાં દૂર કરો એ પાવનકર પહેરો ખાદી
 આ દેશ ભારતવર્ષ છે જ્યાં પ્રથમ અરજોદય થયો
 અસ્તાચળે તમ ભાગ્યનો ભાનુ અરે આજે ગયો,
 પ્રાચીન કળા મંદીર તમારું તેજ હીણ દેખાય છે,
 કારણ તમારી સંપત્તિ પરદેશમાં વહી જાય છે;
 લોકમાન્યના વીરવ્રતની કાંઈક ધરો ઉરમાં યાદી.

ઝાલાં કહું જહેવારની બે વાત આ અણમૂલ છે,
 અભિમાનથી ન સાંભળો તો આ તમારી ભૂલ છે,
 મનમાનતું મળતું નથી કોઈને બધુંય સંસારમાં,
 ખામીમાં ખામી ખોળવી એ તો તમારી ભૂલ છે.
 કાળા છીએ રંગે અમે પણ કાળજી કાળાં નથી,
 તેનીયે કીમ્મત ના કરો તો આ તમારી ભૂલ છે.
 છોડી અમે શ્રીરામને જખીએ તમારા નામને
 તોયે ન રાખો નેડવો તો જીવતર અમારું ધુળ છે.

મીઠાં અમી આપો નહીં તો ચાહ એ શા ડામનો;
ચા પાઈ બાળો કાળજાં, એ તો તમારી ભૂલ છે.

૧૯

ઘેરી ઘેરી આવે ઘટધારી રે—સાહેલડી

કોયલ પુકારે ડાળી ડાળીરે—સાહેલડી

સુંદર મનહર આમ્ર તરૂપર શુક સારિકા બોલે,
આછી આછી આ આમ્ર મંજરી સમિર લહરથી ડોલેરે
ઘોવન હીંચે હીંચોળેરે સાહેલડી,

તવ ચિત ચડયું ચકડોળેરે સાહેલડી

મર્મ વેદના અતિશય થાતી મર્મ વચન કાં બોલે
નવ સુંદર તન બાગ ખીલ્યો મન માળી મનોહર બોળેરે—
અલબેલડી સાહેલડી રસવેલડી સાહેલડી
પગલે પ્રશ્ન ઉઠે ઉંડા ગહન ગુંચવણી થાય;
નવ નવ તર્ક થતા ઉરે નવ સમજ્યા સમજાય,
સુખીયા સંસારમાં એ દુખીયાના બેલી,

દીન બાળાના પંથને બતાવો કોઈ

૨૦

હૃદયના રસીક અતિથિરાજ

છો મન ગમતા મહારાજ

નયન સલુણા આજ થકી મારી તમ ચરણે છે લાજ;

તન મન ધન અમે અપીએ, અમ પ્રિયતમ પ્રેમને કાજ,
ભર દરીયામાં નાવ અમારું મળ્યા સુકાની આજ;
આશા અંબર જેટલી મારે તમથી છે રસરાજ—

૨૧

ગૌના કર લાગે મોઢે મંચ લોલી ભાલી ખાલ;
રીત પ્રીત સમજું નહીં, મોઢે લયે હુય ચૌદા સાલ.
કુલોંકી સેજરીયાંપે સોઇથી વહાં આય ગયો,
રાજના સાજના નોંદસે જગાય દીની—
મીઠી મીઠી કરકે બતીયા, રાજને સમજકે રતીયાં
ઠારોકર છતીયાં મતિયાં મોરી મુરઝાય દીની—
સ્વેદમેં લીંબય દીની. ગલે લપટાય લીની,
હારી મંચતો બીનતિ કરકે ખારાભેરી મોસે કીની—

૨૨

સ્વર્ગવાસી વીરલાનો તમે સુણજો સંદેશ;
અખીલ વિશ્વમાંહિ, ઉજ્જવળ તમારો આદેશ;
ભૂલ્યા પાવનકર પૂર્વજનો મંગલ ઉદ્દેશ—
રામ કૃષ્ણના સંતાન તમે કહાવો,
વીર અર્જુનની યાદ કંઇક લાવો,
ખાણુ શય્યાપર ભોખે દીધેલા ઉપદેશ—
સ્વાતંત્ર્યલક્ષી લાવના ખીલાવો,

પરતંત્રતાની બેડીઓ હટાવો,
દેશ દેશને સુણાવો વિજયના સંદેશ—

૨૩

અણબોલ પણ વીતી જતી અણબોલ કાં ઉભાં રહ્યાં,
એંધાણ શાં આપું હવે વેચાણ દીલનાં થઇ ગયાં;
નીશાનીઓ શાની આપું હવે શ્યામ !

આપ પૂછો દીલને છો દીલના દીલારામ—

ભાવનાની ભક્તિ તમે સ્નેહથી સ્વીકારી

પ્રીતિ પૂજારી તમે બાલા ઉપકારી

આજે ઉદય થયો ભાણુ-જીવનમાં આજે ઉદય થયો ભાણુ—

૨૪

રાગ સીંયાનો કનરો

તાડણી તુજથી નથીરે જુદાઇ શશીવદની સુખ પામું હું આંહી
વદન મનોહર તારૂં લલિતા, સૌરભ અંગ જવન સુખદાઇ—

જાકુટી વિક્રમ સ્મિત અતિ વિભ્રમ, નિરખી પ્રિયા ભૂલું
સરવેરે કાંઈ;—તાડણી તુંજથી

ત્રણસોને સાઠ ત્યાગી તુજનેરે ચાહુ, તુજ વણ મુજ કણ
કલ્પ સમજાઈ-તાણી તુજથી

૨૫

રાગ આશાગોડી.

કામ છે દુષ્ટ વીકારી અહા પ્રભુ! કામ છે દુષ્ટ વીકારી—
ઈંદ્ર સમાન પાત અતિ સુંદર, અશ્વપાલથી છે ચારી, અહા

પ્રભુ ! કામ છે

ત્રણસોને ત્યાગી, એકજને ચાહે, તેના ચિત્તમાં છે જાર
છીનાળી; અહા પ્રભુ

ધીક ખાઈ તુજને, ધીક તારી બુદ્ધિ, વિપરિત વાત વિચારી,
—અહા પ્રભુ

૨૬

રાગ ગજલ (ઈંદ્રસભાની ઢબ)

એ શું બોલો છો ! વિવેક બ્રાતા ભરથરી ?

એ શું વદો છો વડીલ, જીભથી કરી !

એ શું કહો છો માતુ, પીંગલાનારે પ્રભુ !

મુજ વિષે આવી બુદ્ધિ, આરાધો શંભુ !

સમુદ્રે મર્યાદા બ્રાત હજી મૂકી નથી;

અગનિની શિખારે બ્રાત, અધો ગઈ નથી;

સૂર્ય માંહે અંધકાર, હજી થયો નથી;

સિંહણ સુત તૃણ ખાવાને, હજી ગયોનથી;
 હંસની ગતીરે કાગવત થઈ નથી;
 સંત ચિત્તમાંથી દયા, હજી ગઈ નથી;
 પશ્ચિમ હજી સૂર્ય ઉદય, થયું નથી થયું !
 કાષ્ઠ ટેક તોડી જળમાં નથી ડુબી ગયું !
 માતુનો વાત્સલ્ય પ્રેમ, નથી હજી ઘટયો;
 આપનો વિચાર આવો, ક્યાંથીરે થયો !

લાવણી ૨૭

ભરથરી જ્ઞાતા વિચારીને તમે, કરો હુંપરે કોપ
 વણ અપરાધે, (૨) તમે વહો વચન આરોપ—ભરથરી
 છો શીરછત્ર, (૨) નવ લોપું નીતિ ધર્મ
 ખંધુ પત્ની મમ માત છે; કેમ કરું અવિહિતજ કર્મ—ભરથરી
 કટુ વચન બાણ, (૨) શીરપર મુકોમા કાપ
 આગળ વાત વિચારતાં, ભાઈ પામશો પશ્ચાતાપ—ભરથરી.
 પાંડવમાં ધર્મ, (૨) જેમ લક્ષ્મણને રઘુવીર;
 કનક ભક્તિ તેમ માહરી, નવ જાણો ખંધુ કથીર—ભરથરી
 ગણું આપ સેવ, (૨) મુકિત દાતા મનમાંય
 પ્રહ્લ રસ ભોગી બ્રહ્મ થઈ કયમ તુલ્ય વિષયને ધાય—ભરથરી

રાગ ક્ષત્રીકલક ૨૮

સુણ સ્ત્રીજીન ભરથરી ભૂપ, ઉજેની તારીમાં ન રહુરે
 રાખ ચતુરાઈ રહે હવે ચુપ—ઉજેની.

હુવે માળવાનું અન્ન નહીં ખાઉં—ઉજેની
 વેગે અરણ્યમાં ચાલ્યો હુંતો જાઉં—ઉજેની
 ધિક ધિક લપટાણો મતિમંદ—ઉજેની
 ફટ ફટ સમજ્યો ન નારી ફંદ—ઉજેની
 ફર્યો પીંગળાના પાપી પંજમાંય—ઉજેની
 વાગે ત્યારે સંભારજે તેના ઘાય,—ઉજેની
 ચાલ્યો જાઉં સાચો ક્ષત્રી ધરી ક્રામ—ઉજેની
 તારી ઉજેનીમાં ટકવું હરામ—ઉજેની

રાગ કાલીંગડો (૨૯)

સ્ત્રીયકું મનવા ધીક ધીક હે,
 મેરે બખ્ત ઉસીકે મન ઠીક હે.—સ્ત્રીય
 જીને સંગે મેં રાત દિનોકું
 લપટ રહ્યા સો અલીક હે.—સ્ત્રીય.
 રાજ તજી અબ શિવકું રટનાં,
 એહી તરન ભવ શીખ હે—સ્ત્રીય.

૩૦—ગઝલ

અયે કમજાત પીંગલા તેને, બહોત દગા દીયા,
 ભાઈ જેસા ભાઈ મેને, દેશ નિકાલ કીયા—અયે.
 તેરે પર ઈતબાર રખા, તેં ખુરા કીયા.
 જન્મ મેરા આજ તેં ખરાબ કર દીયા—અયે.

નિર્દોષ મેરા બંધુ, માલવ દેશસે ગયા;
નઠોર કઠોર નાગી જાત, દીલમેં નહીં દયા;

૩૧—રાગ ઝીંઝોટી

છોડદે અભિમાન, માન અગ્ર તો મનવા મેરા—છોડ
રાજપાટ સખ જુઠે જાનો, કયું તુમ હોત હેરાન,
નારો પ્યારી નહીં હે તેરી, મત કરના ગુમાન;—માન
જુડી પ્રીત જગતકી દેખી મત ભૂલે નાદાન,
બાકીર રંગ રૂપકું દેખી, મત હોનાં ગુસ્તાન;—માન
ચલ જંગલમેં લેખ ધરેંગે, તજ જગત તોફાન,
જગત સ્વપ્નસે જાગત હોજ ગુરૂસે લેના જ્ઞાન—માન

ભતૃહરી—૩૨

હમ જાતે જંગલકે ખીચ, જુડી હે રાજકી જાંજાગ;
સાધન અપના છોડકે ઇધર મત હોના બેહાલ.
હે લખ લાનત ઓરતકું, મત ગુમાના ઉમ્મસે કાલ—હમ
બેહોતર હે સ્ત્રી દીલસે, કલ્હી હોવે ઝેરી ખ્યાલ;
અગ્ર રાજ હમ નાંહીં કરે, તું રાજ અગ્ર સમાલ.—હમ જાતે
તુંમ ચલે કફની પહેરકે, હમકું કીયા કીરકે હવાલે:
તુંમ ચલોગે ઇસ બાજુપે, હમ પીચે બીખકે ખ્યાલે,
રાજ મત કરના એસા, તેરા પ્યાર દિલું સાલે,
રૂઢન કરતી તુંજ પ્રિયા, મત ગલે કફની ડાલે

મેહાલ કરકે સખડો પ્યારા; અખ લેખ નાલે,
એસે ચલકે ચહાંસે કયું ગલેમેં તોક ડાલે—તુમ

૩૩—લાવણી

દેખા નહીં કછું સાર જગતમેં, દેખા નહીં કછું સાર
મોહ બીસે મત લપટો ચારો, દેખા નહીં કછું સાર
ઐહ ચોકડી રાજ મીલે, પન ત્રશ્ણાકા નહીં પાર
ભોગ ભોગતે ઇંદ્ર અપસરા, તૃપ્તી નહિ લગાર (૨) જગત
જુઠા રંગ રૂપમેં ભૂલી, કીડા કરત ગમાર;
રૂપ વીર્ય બલ નાશ હુવા તખ નહીં હે અપની નાર (૨) જ.
પ્યારી મેરી જાની પીંગલા, ડુબ રહા એક તાર;
તોભા કીયા કૃતધ્ની રાની, અશ્વપાલકું ચાર (૨) જગતમેં.
અદ્ય બખતકા ચેહી લમાશા, દુઃખ હે અપરંપાર,
બેશક ઇસકા ત્યાગ કરો તુમ, ફેર પસ્તાના ચાર (૨) જગ.
એહી ભરથરી નાર ભરસે ભૂલી હુવા ખુવાર;
એહી લેખસે જગત શીખ દઉં, નવ ડુખો સંસાર;
નવ ડુખો સંસાર—જગતમેં દેખા નહીં કછું સાર

૩૪—રાગ મરશીયા

હાય, કેમ આ સહેશે ઉજેની રંડાપો,
ઘણી થઈ છે રાજજી માફ રાખો—ટેક.
ખાણુ લક્ષ માળવાના છો સ્વામી, કામ કોડીલા રૂપે નખામી

ગૌર અંગે લલુત શી જામીરે, હાય કેમ આ—

એક જાણુ કૃષ્ણ તમારી રૂએ, ચંદ્રકળા ચોધારાં નીર ચુએ
બાપુ સુખે ન આજ કોઈ સુએરે—હાય

મેહલ મેહલે વિલાપ છાયો છે, પવન શોકનો સઘળો વાયોછે;
કળકળતાં બાઈઓને લાઈઓ છે રે—હાય

ખાંધે લટકી શી ભગવી ઝોળી; આજ્યા વસકયાં ગેર ઝંઝોળી;
હાય હૃદયમાં પ્રગટાવી હોળીરે—હાય.

નથી વિક્રમ લાઈની કંઈ આશા, કીધાં કરમે એવારે તમાશા;
એણે ખીજાં જંગલ કયાંઈ વાર્યાંરે—હાય.

ધણી નોધારાં અમને કરોમાં, આવું અણુધાયું પગલું ભરોમાં;
જોગી જીવતાં ચિત્તામાં ધરોમાં રે—હાય,

૩૫—રાગ સૌરઠની ગજલ

પીયા દીનનાર પરે બડા, ઐસા જુદમ કયું પલમેં કર દીયા
જો બદનકે રક્ષન લાખ થે, વો બદન પરી અખ ખાખ હે;
ઇસ ચશ્મસેં મેં કેસે દેખું, ચશ્મ આપનેતો કુટા દીયા—પીયા
યહ કફની ધારન દેખકે, મુઝે જલત આતશ દીલમેં
બેહાલ હોતી હું દેખકે, તુમને લેખ ધારન કયું કીયા—પીયા

૩૬—રાગ ભરથરીનો

ધીક યુવા ધીક મુજને, ધીક કામ વિકારજી;
જંજોરે ભુલાવી મને સત્યથી, કર્યા નીચ વિચારજી;

લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

ક્ષમા કરોરે રાજ રંક છું, નારી અજ્ઞાન જાતજી;
અન્ય વખત એવું નહીં કરૂં, લાજ્યાં માતને તાતજી;

લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી-

કપટ રૂપીરે રાણી પીંગલા, એશું ખોટો વચનજી;
રાજરે તજ્યું તુજ કારણે જો વિચારીને મનજી;

લિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા

તુરે ખોટીને ખોટું રાજ છે, ખોટો સારો સંસારજી;
અક્ષય જગાવું વને એકલો, જેથી પામું ઉદ્ધારજી;

લિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા

રહો તો રાત રસોઈ કરૂં, જમતા જાઓ સ્વામી નાથજી;
ક્ષીરરે નીપજાવું ક્ષણ એકમાં, જમીયે આપણ સાથજી;
લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી-

મઢીરે કરાવું રંગ મહેલમાં, રાખું ગુપ્ત અવાસજી;
જેમરે જાણે નહિ જગતમાં, સાધો જોગ રહી પાસજી;
લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

મેહેલરે તારાને રાણી શું કરૂં, કેવો ગુપ્ત અવાસજી;
ક્ષીરરે ભોજન તારૂં રાણી શું કરૂં, નથી ભોગની આશજી;
લિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.

વાસી જંગલના જોગી અમે, નહીં ગ્રામમાં વાસજી;

વિષની વેલીથી અળગો રહું; નહીં નારીનો પાસળ;

લિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા-

ભગવાં ભેઈ રાજ ભરથરી, દાવાનળ દીલ થાયળ;

માઈ કહો ન મારા કંથળ, લાગે દેહમાં લાયળ;

લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી,

વધુરે શું વહું રાણી પીંગલા, કરું અરે કેટલો ઉચારળ

ખંધું જેવોરે ખંધું તજ્યો, માર્યો વચનનો મારળ;

હવેરે રાજને રાણી શું કરું.

વાંકીરે વિધાતા મુને ભુલવી, લખીયા લેખ લલાટળ;

આનુંરે પ્રાચશ્વિત હવે હું શું કરું, મારગઆપો પૃથ્વી માતળ;

લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

ત્રણસો નારીરે અન્ય આપની, માલવપતી મહારાજળ

એકને કારણ એને નવ તજો, પાપી પીંગલાને કાજળ

લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી;

મોહ છોડી દે રાણી પીંગલા, પ્રીતે કર સત્સંગળ;

સગુંરે નથી કોઈ કોઈનું, આ સંસાર પતંગળ

લિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.

દેતી હુંતો લિક્ષા દે મુને, નહીંતર કરું અહ ત્યાગળ;

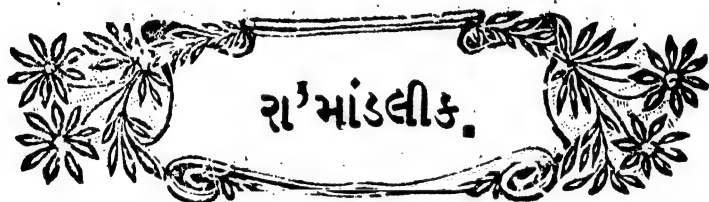
શુદ્ધ મારારે રોષે થશે, ચાલી જાય જમાતળ;

લિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા

(૩૭)

(જક્ષવો સીતમકું સમજાવે હું)

પિતાજી આ કોપ તમે શો કર્યો,
 જોગી વેષ બાપુ, શીદને ધર્યો;
 મરી ગઈ છે માત, વળી જાઓ તાત,
 પિતા આથ કોની છે, ચોરમાન માત;
 ન બાપી કરો બાપુ જાણો નહીં,
 પિતા પાછા નહીં જવું હું તો સહી

૩૮

ખુને જીગરકો પીતી હું, બસ ગમમેં તેરે ચાર
 શહેરે ચમનસેં ફીરતી હું બસ ગમમેં તેરે ચાર
 મય ચુપકે ચુપકે રોતી, મું! આંસુઓસે ઘોતી,
 વો ઠહાં ગયો મેરો મોતી, મોતી બીના ના સોતી,
 બસ ગમમેં તેરે ચાર—
 દીલ ઉસીકું દીજીયે દીલદાર ચાર હો,

કયા હીડું મુસલમાં કદરદાન યાર હો,
 મેરી નજર જો તુમસેં લડ ગઈ, મંચ પલંગસે
 નીચે પડ ગઈ, વો કહાં ગયે મેરે ખ્યારે
 મંચ અગ્ની જેસી જલ ગઈ, રે, બસ ગમમેં તેરે યાર

૩૬

દિવ્ય દેશ અમ ઉજ્જવળ કરવા,
 ક્યારે કિશો દિવ્ય પ્રભાત! દિવ્ય પ્રભાત
 અંધકારના વાદળ ભેદી
 ચંદ્રકુળ મણી દીન મણીના સુશુશું બંસી
 નાદ, બંસી નાદ
 દેશ દેશની મધુરી મૈયા, દિવ્ય અમારી
 ભારત ભૂમી, સુર મુનીવર યુગ યુગ
 પોષાયા, જેનાં ચરણ સરોજ ચૂમિ, એવી
 અમ જનની જગ વિખ્યાત,
 ભારત માત—દિવ્ય

૪૦

કરીયે ના વિશ્વાસ કાયા માયાનો કેદી
 મૃગજળ કેરા મોહ શા લાગ્યા તને માંડત્રીક
 ચીરંજીવી નથી તારી અમર નથી કાયારે,
 ઘડી બે ઘડી માટે શુ બગાડે મત્તી?

બગાડે મતી તું શાને જુનાગઢ પંતી—ઘડી
 રૂપે રંગે શું લોભાણો, ભરમે કરતાં ભૂત્ર
 રૂપે રૂડાં રળીયામણાં; પણ એ શીમળાનાં કુલ ઘડી બેઘડી

૪૧

દઉં દોષ કોને હાં સમયની જ્યાં બલિહારી
 સમયની જ્યાં બલિહારી, મનુષ્યની ત્યાં છે લાચારી
 હતો અમ દેશ આતે જ્યાં, પ્રભુ અવતાર પણ લેતા
 અરે આ દેશ એનો એ, સમયની છે ગતી ન્યારી.
 અમારા દેશના ચેતન અમારાં તેજને ગૌરવ;
 અકાળે હાય કરમાયાં, હજીયે શી થનારી છે.

૪૨

વાત જરી વાંચી જુઓ ને ઇતિહાસમાં
 ખુવાર થાશે પરનારીના વિલાસમાં વાત—
 સ્રીતા સંતાપી રાય રાવણ રોળાણો;
 દ્રૌપદી દુભાવી દુર્યોધન દબાણો;
 ક્રીચક મહા પાપી, સૈરંધ્રી સંતાપી,
 ગયો હોમાઈ કાળની હુતાશમાં—વાત

સાખી.

પરનારીની પ્રીતડી વિષમ વિષની ખાણ,
 એર રંગેરંગ વ્યાપશે, પ્રીતમ ખોશે ત્રાણ;

સ્વામી પસ્તાશો, ખતા ખુબ ખાશો રૌરવ નર્કે જાશો,
વાત વંઠશે તમારી વિદાસમાં હારે અંત આવશે જગ-
તથી કડવાસમાં

(૩૩)

સુવાસની મીઠી મઝા, લેવા અત્રી લલચાય,
કેતકી પાંખડી ખોલજે મધુકર ગુંજન ચ્હાય.
ગુલબર ગુલાબશાં. આ અડીં મંદ મંદ ડોલે,
ગુલતા તરૂની ડાળે, મેના મધુર ખોલે,
શા પંખી હળી મળીને ખેડા,
વળી વાત પરસ્પર કંઈ કહેતાં,
એનાં ગાનતાન લાગે મીઠાં
કળીયો હૃદયની ખોલે—ગુલબર૦

૪૪

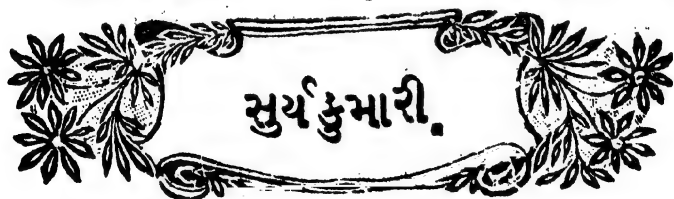
હઠ છોડ સખી ચલ સંગમેરે તો હે વૃજમે કાન ખુલાવત હેય
નહીં તુમ મીનવાકો ચચન પરતનડી ખાનપાન કચ્છુ ભાવત હેય
મોર મુગટ નહીં પહેનત હય નહીં અંગ સુગંધ લગાવત હેય
નહીં ઘેન ચરાવત જાન સખી વોહે ખંસી નાદ ન ભાવત હેય
કયું એસો હીયો તેરો કહીનભયો તોહે લાજ શરમ નહીં આવત હેય
જાકો જોગી જન ધ્યાન ધરત બ્રહ્માદીક પાર ન પાવત હેય
એક ખાત ન જુઠં કહું સજની અખ કયા ઇતના તરસાવત હેય
પિયા માધોસેં ખેળેં મીલો ખ્યારી વોતો તેરોહી નાજ
ઉઠાવત હેય

(૪૫)

જો મરણ એ જીંદગીની છે અરે છેલ્લી દશા
 તો પરાથે અર્પવામાં આ જીવનના મોહ શા.
 ખીલી કળી કરમાય છે, પુષ્પો મુકે પણ વાસના
 અમર નર તો તે ખરા જે અમર કરતા વાસના
 મારા તમે પરમાત્મા હુછું તમારો આત્મા.
 પરમાત્મને શરણે જતાં, કૃત-કૃત્ય-થાતો આત્મા.

૪૬

ધ્યાના પ્રિયતમ રસરાજ અમને આજ રીઝાવો
 લટકાળી લલના કાજ સૌ શણગાર મંગાવો
 સારી સાડી ચોળી લાવો પાટણના પટકુળ મંગાવો
 હીરા મોતી ટાંકી પટકુળે પાડી ભાત કસ્ખી કોર મુકાવો
 લાડ લડાવું તમને શાણી જે માગો તે આપું આણી
 હાંશે સ્વામી મારા મનડાના પુરો કોડ મોંઘી હાઉંસ બંધાવો

(૪૭)

તમારાં શાકડું સન્માનમલ્યામને મનગમતા મહેમાન તમારા
 હૃદય ઢળી તમ ચરણે પડતું દેવા. આદરમાન—તમોને

બાળાએ પૂર્વ જન્મની પીછાણુ ભાગ્ય દેવી.તવ દર્શન પામી.
પ્રફલિત થયા મમ પ્રાણ. તમારા.

૪૮

અમને પાછાં આપેને પ્રાણુ પ્યારાં; અમ પુષ્પ એ રસાળા.
કુલ નંદન વન વડીનાં અમારાં મધુરી વાંસવાળા.
પુષ્પ સમ હૈડાંઓ બાળા તમારાં,
પુષ્પ સમા મુખડેથી, પુષ્પ સમા વચનો,
વરસાવે પ્રીતી પુષ્પતાણી ધારા-અમ પુષ્પ,

(૪૯)

રીબાયો છું ફસાયો છું કુટાયો છું લુટાયો છું
ફુલાયો છું મુંઝાયો છું અમારી આમ બાબત છે.

(પણુ તે થયું કેમ)

પકડતાં જાળમાં ઉંદર ભરાયો સર્પ તે અંદર
હુયું ઘોડા બદલ ખચ્ચર અમારી આમ બાબત છે,
ખીજાણુ નાર નખરાણાં મુઝાણાં જોઈ ગોટાણાં
પંછીથી પુંછડાવાળો મળ્યો તો આમ બાબત છે.
તમારા કષ્ટ સહિ ટળશે અવશ્યે ન્યાય પણ મળશે
તમારા શત્રુ સપડાશે અમારી એ કબુલત છે.
તમારી એ કબુલત છે અમારી આમ બાબત છે

૫૦

મંચ તો લાંડનસે પૌડર મંગાવુંગી,
 ઉસ્સે જોખનકી ખુટી બડહાવુંગી,
 કોસમેટીકસે બાલ મંચ બનાવુંગી,
 વોટ યુ સે (What you say)
 રહે ન કોઈ સ્ટાઈલ મે કસર માઈ ડીયર,
 ફીફંગી રોજ ઇધર ઓર ઉધર માઈ ડીયર
 બોલો બોલો ખ્યારે જીયા કયસી બની લેડી,
 લઈ ગલેકી એક નેકલેશરે હા.....મય તો લાંડનસે

૫૧

કોઈ કહેજો જોગીડાને જઈને હો રાજ,
 મધુવનમાં જુરે તારી બાલા જોગણુ.
 વિરહુ અંગારે સળગે આખું નંદન વન—મધુ
 એની આંખે શ્રાવણને લાદરવો ઝરે,
 બાલ રસીયાના રાગે એ રોતી ફરે,
 બહાલા અંતરમાં હોય તો લ્હોજો લોચન—મધુ.

પર

ઝોહામણી સ્વર્ગની વાટ એક દીન સોહાવળે હો રાજ
 રસિલા અમરાપુરી ઘાટ, એક દીન સોહાવળે હો રાજ.
 મૃત્યુ લોકનાં મનુષ્ય ક્યાં ક્યાં અમરાપુરી ઘાટ,
 અઘટીત કહો એ કેમ બને, વસમી વીકટ એ વાટ
 મુગટમાણી તમે રાજ સદનના, પારીજત તમે નંદનવનના
 રાજવંશી દેવાંશી રસીકવર, પ્રિત જ્યોત પ્રકટાવી પરસ્પર
 મેળવવા અંતરમાં અંતર, સ્વર્ગ અમારું સોહાવળે હો રાજ

પર

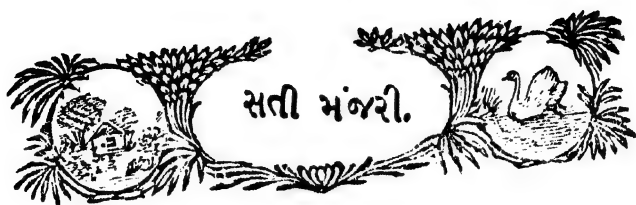
હમણા તો નથી નવરાસ ગુરરાજ
 અમે ઘડપણમાં ગોવીંદ ગાશું
 મરણ પછીની વાતો કરો છો મોટી,
 ત્યારે હમણાં શુ ખેરવી લંગોટી,
 વાત થાય જે ઉધારની તે ખેટી કેમ શ્યામલાલ
 સાચું.....યાર.....ઘડપણમાં
 હજુ બાંધવા છે મારે કંઈક માળા,

હજી થાવું છે દસ વીસ મીલવાળા
 ઘર તાળું કરી કુંઢવા દીવાળાં—કેમ શ્યામલાલ
 સાચુ.....યાર.....ઘડપણમાં
 જ્યારે ચાલશે નહીં કાયા હમારી,
 ત્યારે સાંભળીશું કથા આ તમારી,
 મળી નારી નહીં તો રહેજે પ્રદ્ધયારી—કેમ ઘડપણમાં.

૫૪

જ્યારે પડે આકૃત શીરે, ચાહનાર પણ આધા ખસે,
 જેને પડે તે લોગવે ખીજા ઉભાં સ્થામાં હસે,
 ચઢતી મહીં તો હાજી હા, કરનાર જગમાં લાખ છે,
 પડતી મહીં દે સાથ જગમાં કોક એ વીરલા વસે,
 જો બન્યા પોતેજ મુરખા, તો ખીજાનો વાંક શો,
 તે બળે નહીં કેમ થઈ જે અધ અગ્નિમાં ફસે,
 આજ ખુલ્લો આંખથી, જોયું સગા સહુ સ્વાર્થનાં
 જાણ્યા છતાં મારા સમા લોગા દિવાના થઈ ફરે

૫૫

ભગત બેચેન હો ક્યું કર, તુમે આરામ રહે,
 આ ગઝ શામ યહાં, ઓર કહાં શામ રહે,
 દુઃખને છેદા હે યે મન, રંજસે મુખા હય બદન
 અખ તરે મુખસે લગી બંસરી યે શ્યામ રહે
 લાજ કયા અપની ગવાલે યે ગવાલે બતલા.
 દાસી લુટ જાપ તું બેકુંકમે ખીરધમ સહે
 નામ લેવહુ ન હો, નામ હે સાંધ ગીરધર;
 આપકી મંજરી કે નામકા કચ્છ નામ રહે.

૫૬

સુલહા જન્નતસે તેરા શ્યામ બે આરામ રહા,
 તડપા પરવાના તો કયા શમાકો આરામ રહા,
 મુજકો આના હી પડા તેરી મદદકો બુદ્ધબુલ,
 જબ તેરે વાસ્તે દાના ન રહા દામ રહા,
 મેં યેહી સમજ થા કે કલબુગમે કોઈ ભકત નહીં
 તેરી ભકિતસે યે સમજ કે મેરા નામ રહા,

૫૭

કોઇ ફરીઆદ તો સુનલે, કીસી નીરદોષ અગલાકી,
 દીયા બનવાસ ગુરખતને, દોહાઇ રામ રાખકી
 જીગરમેં પડ ગયે મુરાખ, ગમસેં હો ગર્મ કાંટાં
 બની હય બંડરી અગ દેહ, યે સારી કન્હયાકી
 બ્રેહમન હો ગયે બેરહમ, નહી હય છત્ર છત્રીકા,
 મુસલમાનો તુમહી દોરો મદદકો એક કન્યાકી

સ્વદેશ સેવા

૫૮

સ્નેહે સંપી જંપી ભારતના સંતાન,
 દિવ્ય કીર્તિવાન સદા પામે સન્માન.
 માતૃ ભુમી પ્રેમ જ્યોત જગમાં પ્રકટાવજો,
 દેશ હીત દેશ દાઝ અંતર વિકસાવજો
 કંઈ ધ્યાન સાન ધારી, નીજ દેશને વિચારી,
 ગજ્જવી વિજય ડંકાને ભારતીના ગાન—દિવ્ય—

૫૭

અત્રી આમ રીસાઇ એ, સમયની નીહાળી નાવલીયાની સંગ,
 પછી આવી મનાવે, બિન્ન ભિન્ન ભાવે, છલુકી મદનના જંગે

વાહ વાહ સાંભળ—(પછી)

વહન હસ્તું કરી ચંચળ નયનો, મધુર શબ્દમરમાળા—
માન મહીં મરડાતાં જતાં, છળીએ શ્યામ રસાળા—

એમ....હા....અલી૦

કરગરતા જો આવે ડંથનો, છલંગ ભરીયે છેડી
બહુ તાણુતા તુટે, ભાવે જઈએ ભેડી—અલી૦

૬૦

સજેલાં શ્રી પ્રભુજીયે મનુષ્યો સર્વ સરખાં છે,
નથી કોઈ ઉંચકે નીચો જીવન તો સહુનાં સરખાં છે
પ્રભુજીની જગતવાડી, તણાં કુલડાં સહુ જીવે
સુગંધીથી ભરેલાં સહુ, સમજીયે તો એ સરખાં છે
વિષમ આ વિશ્વનો વાયુ—કરે જીવ કોધીને ઘેલાં
ન મનહર દોષ માનવનો સકળ આત્માઓ સરખાં છે

૬૧

અમે સહુ એક જાડની ડાળ

નથી જીદાર્થ અમે સહુ ભાઈ એક માતના બાળ
હિંદુસ્તાન છે દેશ અમારો ભારતી માત અમારી
નવ કરીએ તેને માટે આ જીન અમારી પ્યારી—અમે
હિંદુ મુસલમાન પારસી ચહુદી, ખ્રિસ્તી જાતે અનેક
જાત જીદી છે રહી અમારી, પણ અંતર છે એક અમે૦

૬૨

જાશે! મને ના વિસરી, હું તો છું દાસી તમારી
 મોહયો હું તો મનો હારી, નવેલી પ્યારી તું મારી
 નયનો ના શરણી તેં ઘાયલ બનાવી
 મુજને નાંખ્યો મારી, ઓ અંસરી
 વાણી મહીં વિધાણી છું વડાલા,

હું તો તમારાથી હારી—ઓ અંસરી
 મધુરા સુરની અંસરી તુંપર, નાગ બની હું ડાલું
 છેક નહીં શરમાયો શાણા બગ્યું નહીં હું જોલું
 લાગી તાલા વેલી તારી, નવેલી પ્યારી તું મારી

૬૩

મમ ઉર સરના રમનારાં

મમ માર્ગ સરળ ધરનારાં

તહારાં રૂમ્ય જીવન આ દેશ,

તવ દિવ્ય મનોરથ આજ્ઞાં

તહારાં વચન મુગ્ધ મરંમાળી

મેરે ઉંડા જીવન સંદેશ

તરસ્યા અંતરમાં રસ ભરવા

દીન દીન જનનાં બંધુ બનવા
સ્નેહ વિમાને દિવ્ય દેહ ધરી
ફરશું દેશેદેશ—મમ૦

વીરવીજય

૬૪

લગાડી મોહોની દીલની મને વ્હાલે વિસારી છે
સૂકાતો બાગ જોજનનો, કપાતાં કાળજાં કુણાં
તુટી દીલની લગામો તો, પછી ખુરી ખીમારી છે—
થતા ના ખેહુયા વ્હાલા, કરી ધાયલ જીગર માડું,
થશે ચુરા જીગરના તો, ગુન્હેગારી તમારી છે—
ગુન્હા લાખો હશે મારા. દીલાવર તે છતાં પ્યારા,
દીવાનીપર દયા લાવો, વિનંતી એ હમારી છે—

૬૫

તમેને જો તમારાથી, તમારો દેશ પ્યારો છે,
ન તજશેો ધર્મ નિતી તો, વિજય અંતે થનારો છે
હશે જો સંપને સમતા. વળી કર્તવ્યને હિમ્મત,
તમારા ભાગ્યનો આખર, ચમકવાનો સિતારો છે.
જશે એ રાત અંધારી, ચમકતા શૌર્યનો ભાનુ;
કુકો યાહોમ કરી રણમાં, વિજય ડંદો તમારો છે.

વીર કુણાલ

૬૬

જોયો જમાનો આ કલિનો, પાપનો વિસ્તાર છે.
જ્યાં ત્યાં જગતમાં પાપનો જામી રહ્યો આધકાર છે.
સારા બીચારા ખાય ખત્તાં, દુર્જનો પુણ્ય જ્યાં;
મરવા પછી સદ્ગુણ ગણે દુનીયાં અજબ નાદાર છે
સતયુગ જાતાં ધર્મને, દ્વાપર જાતાં યજ્ઞો ગયા,
ત્રેતા જાતાં તીર્થો ગયાં, કલિમાં કપટ ભંડાર છે
માતા વિષયના પ્યારથી, સુપુત્રને ચહાનાર છે,
કળાં કરાવે કૃત્ય કામી, પ્યારને ધિક્કાર છે

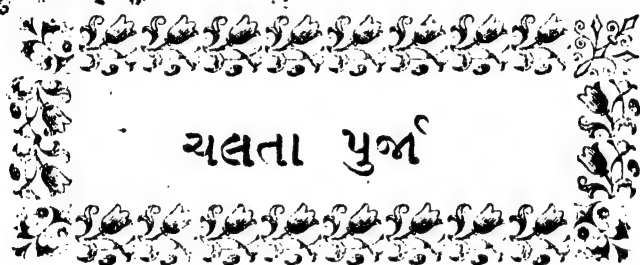
૬૭

અમારા દેશને છોડી, અમે થાનાર પરદેશી,
હૃદયને મેળવી લેશે, અમારો પ્યાર પરદેશી.
થયા દુર્ભાગીયઃ એવા, તજ્જરી દેશની સેવા,
ભટકશું પારકાં ઘરમાં, બની લાચાર પરદેશી
અમારા ધર્મ નીતિથી, અમારી સત્યરીતિથી
અમે સત્કર્મથી યર્ષશું, હૃદયના હાર પરદેશી
અમારા દેશ બંધુઓ, અમારો જન્મ ભુમીમાં,
હવે છેલ્લા પ્રણામો છે, અમે હૃદય પરદેશી

૬૮

સમય જો હોય સારો તો, સકળ સંસાર સારો છે
સમય સારો સધાવ્યો ત્યાં, નહીં સંસાર તારો છે

સમય પર જે મહારાજ, સમય પર તે ધરે ભગવા,
 સમય પર ખાય તે ધકકા, સમયનો રંગ ન્યારો છે
 ચડે વાદળ, ચડે ભરતી, ચડે જોગન વધે લક્ષ્મી,
 ઘડીમાં તે પ્રડી જતાં, સમયનો રંગ ન્યારો છે
 સમય સારે ન સાડે જે, કરે તે સહુ ગમારો છે,
 અભાગી ખાય તે ખત્તા, સમયનો રંગ ન્યારો છે

ચલતા પુર્ણ

૬૯

મંસ દુન્યામે માનુસ જોહી હૈ તજેન ધર્મકાધ્યાન માન
 અતપનપે ન્યારે ન્યારે તનમનધન વારે સારે
 રામ મીલે રહે આન-ગાન-મંસ દુન્યામે
 બશરકો ભેજા હૈ દુન્યામે મંમેહાંકે લીયે,
 દ્રીરે ન રાહ ની કોમસે ખોદે જાહે લીયે,
 ફના હૈ એક દિન આખિરકો મંસ જહાંકે લીયે;
 હિ હૈ દોલતે દુન્યા તો જાવેદા કે લીયે
 રહસે દોલતે મંમન લે હાંકે લીયે—દુન્યામે

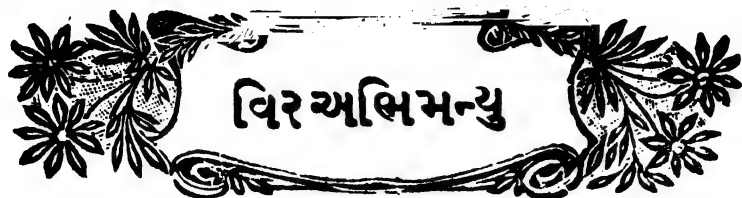
કચસી ગત ભઘરે કેાંન પૂછત ખાત
ભવ સાગરદી નદીયાં ગહેરી ટુટી નાંવ અંધેરી રાત
ખારી કાયા બે ધન માયા, પુણ્ય જાતિ કુમલાત
“અહોસન” છોડ ન હાત

યું જુદમ કર ન જાલિમ, હુદ્દા કરમકે બદલે.
એક દીન તુએ મીલેંગે, જુદમે સિતમકે બદલે,
ઇસ જુદમે ના રવાકી, આખર સન્નમિલેગી,
દોજખકા ગાર હોગા, ખાગે ઇરમકે બદલે.
ઇસ અયશે આરજી પર, કુદા હુવા હય નાહક
મીટીકી કપ્ર હોગી, જાહો હશમકે બદલે
દોલત ન સાથ દેગી, અજમત ન પાસ હોગી,
કીડે કદનમેં હોંગે, જાહો હશમકે બદલે—

ખાવરી ખાવરી હુદ્દા નાદાન લોગ ખાવરી
હીં જાન્યે; ખાવરી શુદ્ધ્યાં પિતા કારન—નાદાન
ગોરે ગોરે મુખ પર જુલકી ઉદાસી
કારે કદે મયતો દરસકી ખ્યાસી,
યું જીયરા ન જરારી વારી વારી વારી—નાદાન

મુરખ છાંડ વૃથા આભિમાન, અવસર ખીન ચાલ્યો હય
 તેરો દો દિનકો મહેમાનરે, મુરખ
 ભુપ અનેક ભયે પૃથ્વીપર, રૂપ તેજ બલવાન
 કૌન બચાયા કાલ ગાલતે, મિટ ગયે નામ નિશાન
 ધવલ ધામ ધન ગજ રથ સેના, નારી ચંદ્ર સમાન
 અંત સમય સખહી કો તજકર, જાય જસે શમશાનરે
 રે મન મૂઢ અંત જીન ભટકે, મેરો કહ્યો અખમાન
 નારાયણ પ્રજારાજ કુંવરસો, ખેતહિ કર પહિયાન મૂરખ

આંખે કહે કે દિલહીને હુમકો કીયા, ખરાખ
 ચોર દિલ કહે કે આંખોને મુઝકો ડુખા દીયા,
 બિગડા કીસીકા કુચ્છ ન મગર હાથે મુક્તમે,
 દોનોકી જીને ખાકમે મુઝકો મિલા દીયા,
 ડાલ ગલે જૈયા મંચ રોચે રોચે જાનીયા
 હંચી અટરીયા પીયા બુલાવે; પલલીકમરિયા સૌ બલખાવે
 થક થક ગઈયાં મંચ રોચે રોચે જાનીયા—ડાલ
 જોરા જોરી ધુંધટ લાકે, જોખન રસ લુંટે,
 ગલ લાકે લખ લખ કઈયાં—મય રોચે રોચે જાનીયાં
 ડાલ ગલે જૈયાં મંચ રોચે

૭૫

ભારત વીરોંકી યાદમે ચહ ગાનાભી રોનાહય
 પાની હી નહી હય પાત્રમે' આંમુઓસે મુંહ ધોના હય
 હુયે ધર્મવાન ધનવાન ઇસી ભારતમે' ઓર બડે (૨)
 વિદવાન ઇસ ભારતમે'

શી બલવાનોંકી ખાન ઇસી ભારતમે'

ચાં સખસે ઉંચા જ્ઞાન ઇસ ભારતમે'
 અબ ઉન્હી કે હુમ સંતાન, હુવે અજ્ઞાન, મિટા સખમાન
 ગઈ સખ આન

હાય ! આલસ્ય ઓર ઉન્માદમે',
 સખ ખોયા ઓર ખોના હય.
 ચહ ગાના ભી રોના હય.

૭૬

મોહ પીકી ડગરીયા બતાદો સખી, જાદ
 તકત મૈંતો હાર ગઈ
 બડે ભોર ગયે પરસોં રણમે',

દો રાજ ભયે મે હે દર્શનમે
 નહી નૈન મે નીંદ ન કલ મનમે,
 ભઈ બેઠે બિઠાયે બિરહનમે
 પર મોરે લગાકે ઉગાદો સખી—મોહે પીકી
 [બન નીરકે મીન જીયેગી નહીં, બિન પીયકે તીય રહેગી નહીં
 જખલોં મુખ ચંદ્ર લખેગી નહીં,
 તખતોં ચેક ચકોરી છકેગી નહીં
 મેરે આંદકો કોઈ ઉગાદો સખી— મોહે પીકી

બુદ્ધ દેવ

૭૭

સિદ્ધિઓ—છો રાજયોગી રઢીયાળા, અમે જખીયે તમારી માળા
 શ્યામ રસાળા રનેકે સ્ત્રીકારો, અમ ઉરના સન્માન;
 તમે મનમાન્યા મેહુમાન(ર)છો રાજ.
 કાન્તિ—કાન્તિ દેવી હું જગે ગણાઉં, અનુપમ કાન્તિ, શાન્તિ લાવું
 કટપવૃક્ષથી આપું અધિક હું, મ્હો માગ્યા વરદાન;
 તમે મનમાન્યા મેહુમાન—છો રાજ.

સિદ્ધાર્થ—આત્મ કાન્તિ મમ જગે પ્રસારી, માનવના હુઃખ
સહુ સંહારી.

દિવ્ય જ્યોતિ જગમાં વિસ્તારી, સ્થાપું સુખનું સ્થાન;
અમારી એજ હૃદયની લ્હાણુ.—છો રાજ.

શ્રી-રિદ્ધિસિદ્ધિ નિશદ્દિન દેનારી, ક્ષણમાં ઇચ્છિતને કરનારી,
ત્રિલોકમા કરનારી શ્રી હું, આપુ અનુપમ જ્ઞાન;
તમે મનમાન્યા મેહમાન.—છો રાજ.

સિદ્ધાર્થ—જગસેવા મમ લક્ષ્મી સાચી, જેથી રહું હું
નિશદ્દિન સાચી,
એ વિણ સંપત્તિ સવળી કાચી, અંતર ગણું પ્રમાણુ;
અમારી એજ હૃદયની લ્હાણુ.—છો રાજ.

ભૂતિ, ધૃતિ—અનુપમ અક્ષય વૈભવવાળી, ભૂતિધૃતિ નવ
કોઇયે ભાળી,
કુળેરથી રઢીયાળી આપું, વિભૂતિ હર્ષ નિધાન;
તમે મનમાન્યા મેહમાન.—છો રાજ.

આત્મરતિને વિભૂતિ ગણુતો, મન ચાહે ત્યાં નિશદ્દિન કરતા,
પુણ્યપંથ સંચરતો દેવિ! ત્યાણું ભલે મમ પ્રાણુ;
અમારીએજ હૃદયની લ્હાણુ.—છો રાજ.

૭૮

પડતી હવે સુજને ખબર, તુંમાં, જણાયે હર્ષ નહિ,
આ જગતની જંજળની, ચતુરાઈ તે દીઠી નહિ;
ન્યાં પ્રેમ મારો ઝળહળે, ત્યાં તેં દીધો બદલો ખરો,
ધરખારને છોડ્યા વિના, યુક્તિ કશી સુખ નહિ.

હવે તો જો જરા ભાગી (૨)
ચોળી વિભૂતિ અંગ, બન્યો શું યોગી (૨)

સમાધિ જૂઠી દે ત્યાગી (૨) - હવે તો.

વિલાસી મહેલના વાસી, તને આ શી લગન લાગી? (૨)
મધુરાં પુષ્પને ત્યાગી, ગ્રહ્યા કાંટા શું હીન ભાગી (૨) હવે તો
ઉંડી આશ ધારીને; મેં તારો સંગ કીધો તો (૨)
ભરસોં દઈ ભૂલાવી આ! વિરાગી શું ગયો ત્યાગી (૨) હવે તો.

૬૫

તમને ઘટે નહિં આવું કાન્ત! તમને ઘટે નહિ આવું
આશ્રિત પર શું રિસાવું કાન્ત! તમને ઘટે નહિ આવું;
માનસ સરના રાજ હંસ તમે, મુકતા ફળના ભોગી;
કમળ કુસુમસમમેજ સુવાળી મુકી તમે થયા યોગી કાન્ત
જે સરવર જળ પાન ક્યાં ત્યાં કંટક કદી નવ ધરીયે
સુખ દુઃશમાં નિશદિન અનુસરતી કિંકરી ક્યમ પરહરીયે
કાન્ત! - તમને

૭૬

સાર આ સંસારમાં નજોયો મેં બહુ રીતે તપાસતાં—સાર આ
 ધન ધરા સુત તાતની પ્રોતે મોંઘા અવસરને મેં જોયો—મેં બહુ
 મૃગજળ પીવા કામ ન આવે, વ્યર્થ ઇન્દ્રજાળમાં હું મોહ્યો
 —મેં બહુ.

પુણ્ય પરમાર્થનો માર્ગ ન શોધ્યો, જન્મને વૃથા મેં
 વગોવ્યો—મેં બહુ.

૮૦

યશોધરા—પિયુ પિયુ પોકારતીરે, પપૈયા વધુ ઝુરે વનમાં
 વિરહ અંગાર ઉઠે તનમાં, અતિશય બળી રહી મનમાં—પિયુ.
 સંખીઓ—ખીલતી આ કળી કુસુમની, ભોગી વિના કરમાય;
 ઝુલતી આ લલિત પાંખડી, ભોગી મધુકર ચડાય—પિયુ
 બાળા રસાળી અંતરે, આકુળ વ્યાકુળ થાય,
 નમ્ર નવોઢા નૌત્તમ રમણી, રસિક નરવર ચડાય.
 યશોધરા—હંસણી દુઃખી થતીરે, કોમળ માનસ ઉપવનમાં—પિયુ

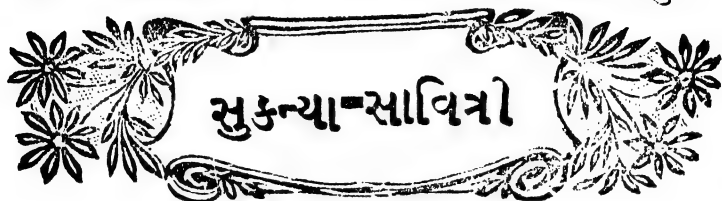
૮૧

કુલની પાંખડી દ્યો પ્રાણ!—કુલની.

ગણી અંતરની ઓળખ—કુલની.

શ્યામ સલુણા અમ ઘર આજે કરીએ સન્માન;
 નાથ નગિના પરિમલ લીલા આજે માન્યા મેહમાન—કુલની.

સખીઓ-ઝાઝું શું કહીએ સમજીને, સખી નયના ખાણુ;
વિમળ ડમળ આ સરવર જળનું, ભોગી ભ્રમર સુગંધ-કુલની

૮૨

યમ-શા માટે શ્રમ કરે, તુજ પતિ ભકિત સાચી (૨)

હવે પુત્રી વળ તું પાછી (૨)

સાવિત્રી-સજ્જન કેરા સાથમાં મેં ડગ ભરીયાં સાત

મિત્ર ભાવે સુણીને હવે દીન વનિતાની વાત.

ધર્મ જે વેદ પુરાણે ભણીઓ, મુખ્ય ધર્મ ગ્રહસ્થાશ્રમ ગણીઓ;

દૃપાનાથ! મમ પ્રાણનાથ શું રહી વૃત્તિ રાચી (૨)

વળું મહારાજ! કયમ પાછી (૨)

યમ-સુણી વિવેક ભરી મૃદુવાણી થયો પ્રસન્ન અતિ મન શાણી!

સત્યવાન્ના જીવિત વિના કંઈ ઇચ્છિત વર યાચી (૨) હવે.

સાવિત્રી-મહારાજ! મારાં અંધસાસુશ્વસુર આંખે દેખતાં થાય”

યમ-“તથાસ્તુ.” ભાગ્યવતી! તું અતિ દૂર આવી

થાય કોથી મિથ્યા નવ ભાવી-શા માટે

સાવિત્રી પતિ સમીપ શ્રમ નહી જરી, જયાં જાએ મમનાથ;

તપે વ્રત આપ કૃપાવટે ત્યાં આપું તમ સાથ

સંગત સજ્જન તણી નથી સોઘી મૈત્રી સંત પુરુષની મોંઘી,
કૃપાનાથ! મમ પ્રાણનાથશું, રહી વૃત્તિ રાચી(ર)વળું મહારાજ.

યમ— અર્થ યુક્ત સંભાષણ તારૂં, બુદ્ધિમાં વૃદ્ધિ કરનાર
સત્યવાનના જીવિત વિના કંઈ, ઇન્દ્રિય વર યાચી-હવે
સાવિત્રી—“મહારાજ! મારા બુદ્ધિશાળી સસરાજને પાછું
રજ્ય પ્રાપ્ત થાય”

યમ—તથાસ્તુ”ઉત્તમ વર જે આપ્યાં ભાવે
હજી પ્રેમદા પૂઠળ આવે-શા માટે.

સાવિત્રી—સુપાત્ર જન કરતાં કદી સુપાત્રનું સન્માન;
સાધુ તો દુશ્મનતણું, પણ સાધે કલ્યાણ.

સતપુરુષોની સમાન દષ્ટિ. દયા તણી વર્ષાવે વૃષ્ટિ,
કૃપાનાથ! મમ પ્રાણનાથશું રહી વૃત્તિ રાચી(ર)-વળું
યમ—શીતળ વચન સુધાસમ તારાં, તૃષા તૃષાતુરની હરનારાં
સત્યવાનના જીવિત વિના કંઈ, ઇન્દ્રિય વર યાચી-હવે.
સાવિત્રી—‘મહારાજ! મારા પિતાના કુળની વૃદ્ધિ કરનાર
મારે સો ભાઈ થાય.

યમ—“તથાસ્તુ.”સાસુરીયાંનું માન વધાર્યું;
પિયર તણું પણ કાજ સુધાર્યું-શા માટે.

સાવિત્રી—પર દુઃખે દુઃખીયા બને, દુઃખદ હૃદય વિશ્રામ,

ભરૂંસો ભારે સંતનો, ઠરવાનું શુભ ઠામ.

સ્વજન માંહી વિશ્વાસ ન લાવે, સજ્જન ઘર પૂછતું સૌ આવે;
કૃપાનાથ! મમ પ્રાણનાથશું, રહી વૃત્તિ રાચી(ર)-વળું;
યમ મધુર નવિન વચન સંભળાવ્યાં અતિશય તે મારે મન ભાવ્યાં;
સત્યવાનના જીવિત વિના કંઈ, ઇચ્છિત વર યાચી(ર)હવે.
સાવિત્રી—“મહારાજ! મને મારા સ્વામીથી ઔરસ સો પુત્ર થાય”
યમ “તથાસ્તુ.” ઘટે ન થાવું અતિવર લોભા;

તજ પૂઠ હવે જા અહીં થોભી.—શા માટે.

સાવિત્રી—સ્વધર્મ બહાલો સાધુને, જે નવ ચુકે લગાર;

સાંપ્રત ભૂત ભવિષ્યની, ગતિ તણા આધાર.

સજ્જન ફરે ન આશા આપી, બેઝય અબેઝયું ન કરે કદાપી;
કૃપાનાથ મમ પ્રાણનાથ શું, રહી વૃત્તિ રાચી (ર) વળું .
યમ—અમૂલ્ય તારાં વચન વિચારી, વાઘે તુંજનાં ભકિત મારી;
ભગવતી ! છેલ્લું ઉત્તમ, અનુપમ, ઇચ્છિત વર યાચી(ર) હવે
સાવિત્રી—પૃથ તણું મુજને દીધું, પ્રભુ ! આપે વરદાન;
જીવતદાન દઈ જીવનને, સત્ય કરો ભગવાન.

૮૩

સાવિત્રી—મારા મસ્તક કેરા મોર! મેલી મુજને અહીં કયાં જાશે?

ઘટે નહીં થાવું આમ નઠાર—મેલી.

દીઠો શો પ્રિયતમ! મુજમા દોષ? શાણા! ઘટે ન આવો રોષ,

† પામું શી રીતે સંતોષ - એલી
 કહેતા હતા તું હૃદય માફ પ્રાણ મારો એક;
 ચતુર શિરોમણિ રોક વચનો, શું વિસર્જી છોડી વિવેક
 મુજને નહીં કેનો આધાર કરશે માત પિતા પોકાર;
 મારા ગુણ ગુણના ભંડાર-મેલી

૮૪

સાવિત્રી—હા રહો અલખેલા હું આવું રસીલા હું આવું;
 સત્યવાન—નાના પ્રિયા ઘટે સંગે સિધાવું.

સાવિત્રી—આજ પિયુ અળગી નવ થાવું,

પ્રિયતમ! પ્રેમનો નેમ બતાવું;

સત્યવાન—શાણી સુલક્ષ્મી શું સમજાવું શું ચમજાવું-નાના

કંટક ભરેલા માર્ગમાં, તમથી અલાશે કયમ કરી ?

વળી શ્રીખન્નુતુના તાપ પણ કયમ સહન કરશે સુંદરી!

સાવિત્રી—છાયા શીતળ શિરછત્ર પાસે, તાપ પીડે નવ જરી;

ઓ નાથ! દ્યો સંગાથ બેડી, હાથ માથું કરગરી ઉભા

૮૫

આરામની, સુખધામની, પ્રિયા ! તું પ્રતિમા પ્રેમની;

મમતાપ ઉરના ઠારનારી, તું શીતળ ધારા બની

માળા જપું તમ નામની(ર) નથી ઈચ્છા દામ દમ્ભામની;

ચિન્ત આહુ સેવા સ્થામની.....

.....સાચી તું ભગવતી ભામિની! આરામ.

ભજ ગોવિંદ ગોવિંદ વાર વાર,
 રસના હરિને નવ ઘડી વિસાર.
 આ જગત્ જાણુજે મોહનજી,
 મૃગજી સમાન છે આજી પંપાજી;
 ધન ધરા ધામ આખર અસાર—રસના.
 પ્રભુ નામ સ્મરણરૂપ સુધા ધાર,
 કરી પ્રીતે પાન ભવ ઉતર પાર;
 કર ધર્મ કર્મ રાખી દિલ ઉદાર.—રસના

લાગી લગન મને તારી, ઓ લલના ! લાગી,
 સુરપતિ ! મતિ શું વિસારી ?—ઓ.
 સુંદરી ! શચિથી, અધિક સુખ આપું (૨)
 પટરાણી કરી સ્થાપું, ઉથાપું ન વચન મનોહારી.—ઓ

સાવિત્રી—ખોલું ન કદી ખોલ જે, પળે ના પળ્યા(૨)
 લલાટે લખ્યા લેખ તે ટળે શું ટળ્યા
 સુણ્યાં શું કદી નેવ નીર મોલે વળ્યાં,
 શુદ્ધ પ્રેમે હૃદય જે મળ્યાં, તે મળ્યાં,
 સંકલ્પ અચળ મારા ચળે ના ચળ્યા, (૨)
 સાકર કેસ હીરા ગળ્યા તે ગળ્યા—ખોલુ

૮૮

યક્ષકન્યા—ના તરસાવ(ર)મધુકર ડાંખ દઇ ક્યાં ઉટે;
 ફરે ફરી નહીં મળે આપો દાવ-ના.
 સ્નાન કરી લે તન સરવરમાં, કળશ કતકના ચણીને કરમાં;
 લઈ લે સુખનો દહાવ-ના.
 સત્યવાન-ઝાકળનું જળહોય ન મીઠું, જાણી જમશે કે અજીઠું
 તજ તુજ શ્વાન સ્વભાવ—ના

૮૯

સખીઓ—એ રજની! શરદની રંગીયામણીરે;
 રહી ખીલી રૂપાળી ચંદની, આકાશે રહી ખીલી.
 એ...વૃષ્ટિ વર્ષાવે અમૃત તણીરે,
 રેલ જામી ઉરમાંહી આનંદની. હાંહારે રેલ જામી
 એ....ઠરે નયણાં નિહાળી પ્રકાશ[ર]
 હર્ષ ઘેલાં હૈડાં કહે હાશ;
 ઝલક શ્વેત શી છવાઈ[ર]ખીલી
 સાવિત્રી—ચંદ્ર વિના સજની નહિ રજનીને સન્માન
 સજની શું સમજી કરો, રજનીના ગુણગાન

૯૦

સુકન્યા—હવે રહું બની, હવે જે બનાવવું શ્રી દીનબંધુને હાથ;
 બની દાસી સેવું તમ સાથ.[ર]
 તમ ચરણે તનમન ધન નાથ—હવે રહ્યું બની.
 પ્રથમ બાળપણ પૈને આવે, નવા નવા નિત્ય ખેલ ખેલાવે;

નથી ગઈ વિસરી એ વાત-બની દાસી સેવું તમ સાથ-હવે.
 બચપણ પૂછળ યૌવન આવે, ચિત બ્રમને ચગડોળે ચઢાવે;
 પ્રકટે જીવનનાં પ્રભાત-બની દાસી સેવું તમ સાથ-હવે.
 છેદલી વૃદ્ધાવસ્થા આવે, ત્યાંથી સૌ નિજ પંથ સીધાવે;
 આર્યો મેં તમને હાથ, બની દાસી સેવું તમ સાથ-હવે

ભગવતી અને સખીઓ

૯૨

નવીન પ્રેમરસભીની મૃગનયની ભાન તું કયાં ભૂલી આવી
 શાણી સલણી મદન મદ મીણી ડોણે તને ભરમાવી જહેન-ભાનતું
 સરવર તટપર જલકીડાએ સહજ સખી એતો આવી
 ચંપક છાંયે ઉભી રહી એને લોગીઅં ભરમાવી
 અરસપરસ અમ આંખ મળી મને લોચનીયે લલચાવી-જહેન
 માર્ગે જતાં મળ્યો મધુકર નિકટ ગઈ અણબાણી
 મદભર રસીકા રસ લુટતાં રસ ઘેન મહીં ઘેરાણી
 મન ગમતાની મોજમજમાં કુસવેણી વીખરાણી
 જહેન ભાન તું ત્યાં ભૂલી આવી-

ચંદ્રક અને ચંદ્રિકા

૯૩

લગનાની લગનીથી લોકો લગન કરી લપટાયે
 મુરખ માનવ માયામય થઈ મૃગજાળ પીવા જાયે
 જુઠ્ઠી જગની માયા દેખી દુર થાયે ડાહ્યા
 જગનાથે આ જગમાં સરજી કાયા મંગે માયા
 હરિહરને બ્રહ્મા જેવઃ પણ માયા પૂઠે ધાયા
 શીતળ માયા છાયા વ્યર્થ શું થાઓ ડાહ્યા
 ગૃહસંસારનું દુઃખ જોઈને જંગલ મંગળ કરતા
 ત્રિયાના તાપે સિલોચન વનમાં તપ આચરતા
 વનિતા વિષની વેલી એમાં શી આનંદ કેલી
 ભરમાયા ભામાભા ભોળા ભાન ભૂલીને ભમતા
 જ્ઞાન મહીં જ્ઞાની છો તેથી આ ગુણીયલને ગમતા
 વલ્લભ દ્યો વિચારી અમે ભોળા બ્રહ્મચારી,

ભગવતી ભગદંત સખીઓ

૯૪

મારી મીઠકા બોલી મેના મીઠું બોલ (૩)

તારે ઉર ઉમળકા શાના અંતર બોલ (૩)

લજ્જાવતી તું શીદ લજ્જાવતી પ્રિયજન પાસે કાં શરમાતી
 વ્યર્થ વીતવતી મુગ્ધ ભાવમાં સમય અતિ અણુભોલ—

મીઠા બે બોલ (૩)

હૃદય હૃદયને વહાલે વધાવે લગ્ન તેમાં આગળ આવે
સ્નેહાલિંગને દુર હઠાવી આપ પ્રણયના કોલ—મીઠા
ચંદ્રક—

૬૫

હક તાલકી બંદગી છોડ દે કે જર સાથ નજર તું જોડતા હય
નાદાન એ કયું તન નાવ તેરા દરીયા કે બીચ ડુબાવતા હય.
નિત ખેલત ખેલ બગીચનમેં મૃગનયનીએ નયન મીલાવતા હય
નાદાન એ કયું તન નાવ તેરા દરીયા કે બીચ ડુબાવતા હય.
જો આજ કરના હયસો અજ કરો કયું કલકા ધ્યાન તું લાવતા હય
નાદાન એ કયું તન નાવ તેરા દરીયા કે બીચ ડુબાવતા હય.
ચંદ્રક અને ભગદત્ત

૬૬

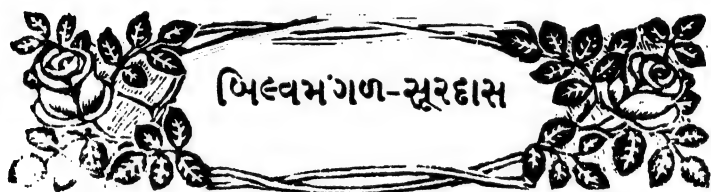
નથી પરવા જીવન ધનની ફના અંતે થનારું છે
તો સ્વામીના વચનપરથી સમર્પણ સૌ અમારું છે—
અખિલ જગમાં વિરલ મિત્રો વિરલ આત્મા સમર્પણ છે
પરાઈ આ જીવન દેવું વિરલ જનનેજ પ્યારું છે—
બને સુરમે નયનનો તો નયન મારા ઘડું ચરણે
બને જુતા ત્વચાના તો શરીર સ્વામી તમારું છે—

ચંદ્ર—

૬૭

લોકો કહે છે કૃષ્ણ કર્તા અકર્તા સાક્ષાત છે
તો ધ્યાન દઈને સાંભળો આ અન્નયળીની વાત છે—
ખાંડવને ખાજ્યું અર્જુને લાંકા હતી સોનાતણી

હનુમાણને પૂંછડે ત્યાં આદર્યો ઉત્પાત છે—
 બાળ્યો નકામો કામને બેલાનમાં શ્રી શકરે
 દાગિદ્ર જગનું બાળવા ના કોઇની તાકાત છે—
 આ કોલસાનો ભેદ એ દાગિદ્ર બાળો દેશનું
 જો કૃષ્ણથી એ ના બળ્યું તો અન્નયત્રીની વાત છે—
 પ્રહરપતિ સમ વિદ્વતામાં વિપ્ર આ સાક્ષાત છે
 ઉલટા તાણું સુલટું કર્યું એ અન્નયત્રીની વાત છે—

૬૮

દાસ પરે દયા લાવોરે.

દયાળુ દેવા દાસ પરે દયા લાવોરે. ટેક૦
 સંસારી સંબંધ ત્રોડી, જીવ આપ ચરણે જોડી,
 હુંતો બની બેઠો બાવો બાવો રે—દયાળુ,
 આંખો વિના સંકટ આવું, ખાડામા ગોથા ખાઉં,
 વારે અવિનાશી આવો આવોરે—દયાળુ

૯૯

હુનિયા હે દાસ મેરી મેં હું રત્નીલી માયા
ચિત્ત સંતકા ચુરાયા, જગકો ભલા જીતાયા
નિર્લોભકું લુભાયા, કછુ ના લગાઈ દેરી
મેનોકા બાન મારી, કહાં છુપ ગયેથે ખ્યારી,
તારીફ કરે તુમારી નિર્લોભિરામ લહેરી....હુનિયાં૦

૧૦૦

બહાલા વૃજલાલ સાથે લાગીરે લગનીયાં
માહારી મહારાજ
ખ્યારી છળી શામળાની, સ્થાપી ઘટ ઘરમાં મેં તો૦
એને હાથે છે મારી લાજ
વૃન્દાવનમાં ફરતા ધરતા, વરતા આ આ....બહાલા૦
હેડે નિત્ય હેત ધારી, બંધુ હજધરના હું તો
સેવું છોડીને ખીજ કાજ.....વૃન્દા.....આ બહાલા૦

૧૦૧

આ તારાં વચનો સારાં સ્નેહે સાંભળતાં
શાન્તિ પામ્યું મન માફં રે આજે— આ૦
જગની જંજાળમાંથી બળતો બચાવ્યોજી
ધન્ય ગુરૂ ચિન્તામણી ધાડં રે આજે,
ભકિત ભગવાન કેરી કરતાં હમેશાંજી

થવાનું ત્વરાએ શુભ તારૂં એ શાણા
આ તારાં

૧૦૨

વિષય વાત મમ માત તજીને કૃષ્ણ ભજન તું કરવાદે
ધર્મ પ્રતિએ ધરણીધરનુ ધ્યાન ધૃતિથી ધરવા દે
અધમપણાને અલગ રાખી ભંડાર ભક્તિના ભરવા દે
નટવર નામનું નાવ મળ્યું છે તો ભવસાગર તરવા દે
નાશવંત નર નામ છોડીને અક્ષય વરને વરવાદે—વિષય૦

૧૦૩

હું ભજન કરીશ હરીનું સદા સુખે— ભજન

આ સંસાર આગ સમ લાગે

મિથ્યાં કાંકાં મારી હારી— ભજન.

નહીં કોઇને કેવા તમારી વાત આ બંધાઉં છું
રાખો ભરોસો હૃદયમાં હું દેવના સમ ખાઉં છું
છોડો ક્ષમા લાવી મને, ઝટ અહિંથી જાવા દિઓ.
સંતો તણા સહવાસમાં, શુભ કૃષ્ણના ગાવા પ્રિઓ.

૧૦૪

ખોલું કયાં મેરે પ્યારેકી ખતિયાં

ખોલું કયા મેરી છોટીસી છતિયાં— ટેક

ન ધીર ચેન ધરિ રેન ચુમિ ચુમિ
 બદન શયનમેં દુઃખો કર ડારી
 પકરી જુગલ કર, બસન અલગ કર
 કિય પર હરી કર, છત અધરન પર— બોલું

સાળી

મરેર ડારે જોરસોં, મેરે કોમલ અંગ,
 એસેં નિરદય નાથકો, સુપને કરેં ન સંગ—બોલું
 સાળી.

ત્રાસ બઢ્યો તનમે અતિ, હીયકો વટ્યો હુલાસ
 એસો જો મેં જાનતી, તોજાત ન પીયુકી પાસ—બોલું

૧૦૫

બઢ્યો આ વાંઠા કેરો અવતાર ભગવાનીઆ
 વાંઠાનો વિશ્વાસ કરી કોઈ ઘર ન આપે ઉતરવા

આંગલી ચીંધી આળ મુકે કદી જઇયે અહુરા ફરવા-ભગ
હાથે રાંધવા, હાથે શીંધવા, હાથે કામે કરવા
પૈસા દેતા વિશ્વાસ કરી કોઇ આવે ન પાણી ભરવા
કમાઇ કીધી પૃથુ ન બૈરૂં ઘરમાં હોય સંઘરવા
(તો)કીડીયો સંઘરે ભોરંગ ભોગવે દહાડા પુરા કરવા-ભગ

૧૦૬

દુનીયા અજબ રંગત ભરી—

જળ વાદળસમ પલ પલ પડતે, રંગત સ્થિર ન જરી;
એ વિષવેલી દુઃખ ભરેલી વિષમ વિષય રસધરી;
એક વિપત્તિ જ્યાં વિચરી ત્યાં અનેક આવે ફરી;
જોઇ વિપત્તિ મનની જાતી સમતા સઘળી સરી;
જગ અટવીમાં સહુજન ખાતા ખ-તા ખંતજ કરી
તો પણ તૃષ્ણા આશા ત્યાગી ભજે ન ભાવથી હરી—

૧૦૭

દુનીયા તણા દિવાના, દીલભર મજાઓ હુટે

તુટે જીવનની દોરી, આશા છતાં ન છુટે—

બાળક મટી યુવાની, આવે ભલે દિવાની

તન ધન મળે તરૂણી, આશા છતાં ન છુટે—

આવે પછી ખુદાપો ધોળા થતાં નીમાળા

રે' બાકી લાડી લાળા આશા છતાં ન છુટે—

પડી જાય દેહ પાપી મરી જાય મન કદાપી
મળી જાય માટીમાં સહુ આશા છતાં ન છુટે—

૧૦૮

હા સજની મારી નિર્મળ પાણીડા રૂડા ભરીયે
કાંચનના ઘટને શીરપર ધરીયે
સરવર જળમાં રહી માછલીયો જેમ પરસ્પર ગેલ કરે—
તેમ ઉછળતાં હૃદય આપણા રસમાં રેલમ છેલ કરે
જળમાં સારસ ભયું સુધારસ ઉપર અલિંગણ ગાન કરે
તેમ ખીલેલી યોવન કળીનું પ્રીતે પ્રીતમ પાન કરે—
હું નીકળી જ્યાં પાણી ભરવા પીટયા ખળ પાછળ ફરતા
નખરેથી જો નજર કરું તો હાય હાય કહી મરતા—
બની ઠની પનઘટ પર આવું ઘટમાં શું લઈ જાવું
પાણી પાણી કરી કંઈક પુરૂષના હૃદય ભરીને લાવું—

૧૦૯

છાયોરી વસંત જગ કાનનમે
કાનનમે રસ આન રમે
જોર મધુમે મનોજ મનાવત
જોખન ઔર તરંગ દીખાવત
ચાહત પિયુ મિલન મનમે

૧૧૦

અપિત્તી આવે લાગ પણ જે ધર્મ નહી તજનાર
ધર્મ નહી તજનાર નર તે યશ અદિચાગ વરનાર

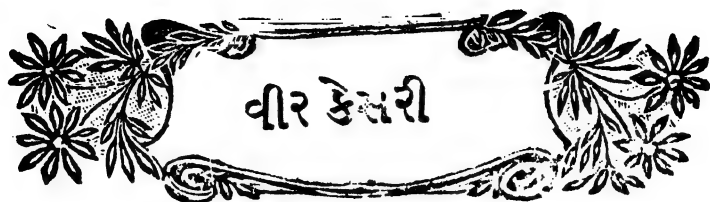
કુંદનપર જેમ પડે હથોડા તેમજ શુદ્ધ થનાર
 દુઃખ હથોડે થયું સ્થામ તે પી-તળ તુચ્છ અસાર—
 અપકારી પર તરૂ જળ ભુમી કરે સદા ઉપકાર—
 જો ઉપકાર ભુલેજન જ્ઞાની તે નરને ધિક્કાર—

૧૧૧

કર સુત સજ્જન જનનો સંગ
 જેની સંગત પાપ હટાવે લાવે નીર્મળ રંગ
 સ્વાતિ જળનું ઝેર બને જો ગૃહે કુર હોરંગ
 કરે માછલી તેજ નીરનું મોતી ભૂષણ અંગ—
 તેથી કર સત્સંગ તજી દે સહુ દુર્જનના ઢંગ
 લોહાને કુંદન કર્તા કર સ્પર્શ માણી સત્સંગ—

૧૧૨

જોઈને વિચારી સંગ કીજીએ મનડું મળતાંથી મળીએ
 હંસલે બાવળ માળો નાખીયો જાણ્યું ચંદન હોશે
 ચોર્યાંતો પવન ઝકોળશે કાયા કાંટે વિંધાશે—જોઈને
 આરસી સરીખા ઉજ્જા દેખાંતા નર રૂડા
 ખીજીને બોધ એ આપતા પોતે મનડાના કુડા જોઈને
 હંસલે ઉંદરની દયા ગણી ઉંદર પાંખમાં લીધો
 ઠાઠ ગઈ ગુણ વિસર્યો હંસો પાંખવીણ કીધો—જોઈને

વીર કેસરી

૧૧૩

ખરા તે હીંદના સંતાન, લડે જે હીંદને કાળે
 લડે જે હીંદને કાળે મરે જે હીંદને કાળે
 દુભાતો દેશને દેખી, ચડે વારે ઉમંગેથી
 પ્રભૂ કે બાદશાહોથી, જુએ જે હીંદને કાળે
 ન મોહે માયા મહોબતમાં, ન લોલે માલ દોલતમાં
 જીવન જર પ્રાણ સૌ પલમાં, તને જે હીંદને કાળે
 યતો ધર્મ સ્તતો જય છે, કરો યાહોમ શો ભય છે.
 અમર તે થાય છે નિશ્ચય મરે જે હીંદને કાળે.

૧૧૪

હું પદ તજે હરામી દુનીઆ નથી સંદાની
 જર જોર ને જીવાની સહુએ થવાની ફાની
 સાચી સલાહ માનીરે કરાણી કરો મજની
 મમતા મુકોને પ્રાણી સહુ અંતે ધુળધાણી
 આ જુઠી જીંદગાનીરે સ્વપના સમી લ્યો બાણી.

કોઈ આજ કોઈ કાલે પરદોઢ પંથ ચાલે
જમ ફૂત આવી ઝાલેરે ફુનીયા ફુખી જવાની

૧૧૫

જબ દીલ નહો કાળુમે, તો કયા મેરી ખતા હય ચેહ શાને ખુદા હય
સચ હય જો મહોખતમેં કીસીને કહા હય, આફત હય ખલા હય
આઝારે મહોખતસે તો અદલાહી બચાએ ચેહ ગમ ન દીખાએ;
ચેહ હર્દ પહિ હય જીસકી નહી કોઈ દવા હય, બેકાર ફુઆ હય;
શાયદા કોલગે કોસને આંદાઝ તો દેખો કુછ ગૌર તોકરે
ખરતા હય તો ખરનેકે સીવા કોન જીયા હય આખરકો ફના હય

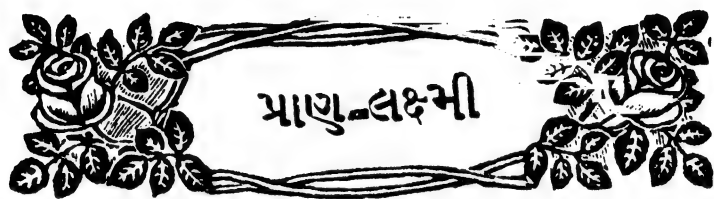
૧૧૬

ખાલી લોલી પડોશણુ દે ગાલીયાં
તોહે શરમ કુછ ન આવે પંત બવે
હસાવે સખ નારીયાં—ખાલી લોલી
મેંદી લગાકે દ્વાર ઠાડી પડોશણુ
ક્યારે સમજ કે ઉસે ખ્યારે રસિકરાજ
દીની હાતોપે તુને તાલીયાં—ખાલી

૧૧૭

થવાનું ના થવાનું કહે, નબુમી કોણ એવો છે,
ન બણયું બનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે?
હતી શલ્યા રૂપે અહલ્યા, જગતમાં વાત બહેર છે,
ન બણયું જ્ઞાની ગૌતમે, સવારે શું થવાનું છે?

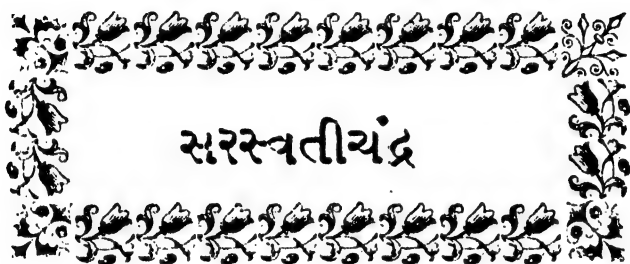
હતા કૌરવ અને પાંડવ, જગતમાં મહાબળી યોદ્ધા,
 ન જાણ્યું ભીષ્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે?
 રમ્યા બુગદ્ડ સહુ સાથે, વિભુતી સૌ ગયા હારી,
 ન જાણ્યું ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે?

૧૧૮

પ્રાણુલાલ—શ્રી કૃષ્ણ મોરારી છે ગિરીધારી
 લેજે તું ઉગારી આશરો છે એક
 સૃષ્ટીમાં વૃષ્ટીમાં દુનીયાની
 દ્રષ્ટીમાં સર્વમાં તુ છે એક
 સુખકરમાં, દુઃખકરમાં, મધુકરમાં, તરૂંવરમાં
 સરવરમાં તું છે એક—શ્રીકૃષ્ણ.
 શાન્તીમાં બ્રાન્તીમાં લકતોની લકિતની
 શક્તિમાં તું છે એક

જગમાંને, સ્થળમાંને; આકાશે પાતાળે
 જ્યાં ત્યાં તું છે એક—શ્રી કૃષ્ણ,
 એવકની અરણ્ય લેજે સ્વીકારી
 દેજે વિચારી ધ્યાન
 શરણે તારે હું આવી માંગું
 સુંદર “સ્વર્ગ” તું સ્થાન—શ્રી કૃષ્ણ

સરસ્વતીચંદ્ર

૧૧૯

હૈ....ચન્દ્ર ધીમારે પ્રકાશે ગગન મંડળેરે.
 હૈ....અમીરસ સીંચી સ્નેહ નજરથી લગાર
 બહાલી કુમુદને વિકસાવવારે
 શિતલ વિમલ કિરણના કર સ્પર્શથીરે
 ફર છતાં પણ દિવ્ય સ્વરૂપનાં દર્શથીરે
 ખિલાવો કુમુદ જરીરે, રમીલીમાં રસભરીરે' બહાલ વધારવારે—
 જલમાં વસતી કુમુદની, ચન્દ્રમા વસે આકાશ;
 જે જેના હૃદયે વસે, તે રહે છે તેની પાંસે,

રખે ચન્દ્ર ડુબાઓ સજલ વાદળેરે
 પ્રેમી કુમુદને ડુબાવી વિરહાશ્રુ જળેરે;
 પડી પદ્મિની, સ્નેહ સરોવરેરે.
 પ્રેમ મંત્રથી આરાધે ચન્દ્ર અંતરેરે.
 મુગ્ધ પ્રીતિવશ કુમુદિની, તમ દર્શનમાં છે આશ;
 રખે ત્યજી કરતા પ્રભુ, દુર દિપાંતરે નિવાસ
 જોજો પ્રલય કાળના તોફાનમાં
 કરતો ઉડા ધરણી તલમાં વાસરે,
 કરવી પ્રકુલ ત્યજી કુમુદને.
 શીતલ અમૃત બિંદુઓ વરસાવીને,
 કોમળ કલીપર આણી અંતર બહાલારે;
 કરજે પ્રકુલ પ્રિય કુમુદને.

૧૨૦

પ્રીતિ કરી શું તરછોડી પરદેશી.
 હાં છોડી પરદેશી હાં છોડી પડદે,
 ડંશ દઈ અહો ભ્રમર કુમુદને,
 દયાં જઈ જોડો વિછોડી પરદેશી.
 હાં છોડી પરદેશી હાં છોડી પડદે,
 પૂરી પંખિણી પ્રેમ પિંજરમાં,
 આખર પાંખ મરોડી પરદેશી
 હાં રોળી પરદેશી હાં રોળી પડદે,

ત્યાગી કુંમુદ વન ભટકી એા ભ્રમરા,
 આવ્યો અહીં શું ફરી દોડી પરદેશી,
 હાં દોડી પરદેશી હાં દોડી પડદે.
 ઉડીન્ન, ઉડીન્ન, પંખી મુસાફર,
 રેન રહી છે હવે થોડી પરદેશી;
 હાં થોડી પરદેશી હાં થોડી પડદે.

૧૨૧

શિતલ ચન્દ્ર જેવું વદન કાન્તિમાન.
 નયન મીચી લે તું શાન્તિ વિરામ.
 જાણે જઈ લેટું એવા ઉમંગકા આવે છે.
 બોલું કંઈ બોલું ત્યાંતો શરમ દબાવે છે;
 કાંઈ અંતર થાય, થાય થાય ના રહેવાય.
 થરથર થર કંપે કાયા સ્વર થરડાએ છે;
 ચાલું ત્યાં ચરણો અન્યો અન્ય અથડાએ છે;
 લાગી હાં સ્મર દહાય દહાય દહાય અસહાય.
 જાગોજી જાગો વહાલા નિદ્રા વિસારી દો,
 રાગી થાઈ ત્યાગી વહાલા ત્યાગી સમાધી દો
 લગી લગી લાગું હું પાય-પાય પાય ઢોળું વાય.

૧૨૨

પ્રભૂના ચરણથી ગંગા અવતરીરે,
 એતો ઢળી ગઈ શંકરનાં શી પાંજ,

એ ગંગા રે— શુદ્ધ રંગા રે,
 રે ઢળી ધરણી ધુળમાં ભૂષ્ટ થઈ ગઈ ત્યાંજ,
 ગંગા સરીખાં નિર્મલ મનમાં રે.

ઓ હું વારીરાજ, ભરશે ન કાદવસાજ;
 ઓ ચંદારે—મતિ મંદા રે,
 આ અણુઘટતા મારગ ચતુર ન જાશે રાજ;

૧૨૩

સુખમાં નવ હું પદ આણીએ,
 દુઃખીયાંનાં દુઃખ કંઈ જાણીએ;
 દુઃખીયાં ને સુખીયાં પ્રાણીએ,
 પ્રભૂનાં સહુ બાળક માનીએ.
 અપકાર ઉપર ઉપકાર કરે તે માનવી દેવ પ્રમાણીએ.
 કર્મ બીજનાં જોઈ,
 ધર્મ પોતાનો જોઈ,
 આશ્રિત નવ હણીએ;
 પશુઓ પણ પરઉપકાર કરતાં
 પરમારથ કારણ દેહ ધરતાં;
 નિયમ અચળ ગણીએ.

૧૨૪

અયસે પાપીનર હોવે'ગે કલજૂગમે.
 પગડી બાંધે પેંચ સંવારે હુમક હુમક પાંઉ દેગે.

ગલીઓં કે બીચ ફિરે બાવરે—

નાર પરાઈ પાપી તકત ફિરે જે—

ભૂજે ખ્યાસે સાધુ આવે, ચપટી ચુન ન દેંગે.

સાલા સસુરા રોજ જમાવે.

ભાઈઓંસે પાપી રાંડ લહેંગે—

માત બહુનકો કછુ ન માને મનમેં ન પાપ ધરેંગે.

જમ રાજકો દાંડ પડેગો.

રોક રૂપયા પાપી ગિનગીન દેંગે—

લાલ સ્થંભ લોહકો ધખાઈ ઉસ્કે સાથ બંધેંગે—

તુલસીદાસ ભજો ભગવાના.

પાપ પૂન્ય દોનો સંગ ચલેંગે.—

૧૨૫

શ્રી હરિ પરમ મંગલકર, સકલ વિધન હર
સુન્દર મોહન નટવર—નાગર

દીનજન અંતર આશા પુરણકર

રીઝયા સુખકર આજ રમાવર—

ચન્દ્ર પ્રકટ થશે, કાન્તની ચિન્તા જશે

ભોલી, બાલી, બહેની બહાલી

કુમુદાએ ત્યાં હશે.

દુઃખના દિવસ જઈ સુખના હવે આવશે,

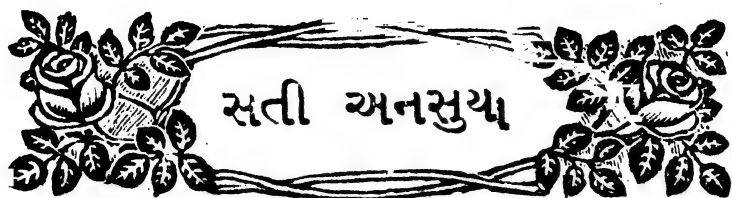
બહાલાં વિયોગી સગાં સર્વ એકઠાં થશે.

આશ વેદી આજ નવલ પડલવને પામશે,
જગ સ્વામી, બહુનામી, દુઃખ સર્વ વામશે
કીરતાર તુજ કરૂણા અમપર—

૧૨૬

શાંત સમાધિ ધારી શું બેઠા, જગો ઓ જોગી બાલા
ગહાર તમારે આવી ભિખારણુ ભોળી બિચારી બાળા.
ભૂટ કલંકિત પ્રેમથી વંચિત સંચિત પાપની શામા;
વરથી વિખુટી વચનની જુટી, ભાગ્યની કુટી ભામા.
ત્યાગી ઘરજન વનમાંહી આવી રાત અંધારી ઘોરરે;
ભવ જંગલમાં ભૂલી ભમું ત્યાં મળ્યા હુંટારા ચોરરે.
હુટી શોભા .સુખ અને હુટયા સહુ શણગાર;
પછી પ્રજાળી પ્રેમદા ધગધગતે અંગાર.
અલગ થયા શું યોગી મહારા, અલગ અલખ જગાવો;
શરીર સળગતાં, શેશ વિભુતિ અંગની અંગ લગાવો.

૧૨૭

ત્રિભુવન પતિ તારનાર, બહાર કરે મા.....રી
 બહાર કરે મારી હરિ, થાઓ સાહ્યકા....રી-ત્રિભુવન
 દીનદયાળ શરણે બાળ, કિંકરીની દ્યો સંભાળ;
 પીડે છે પ્રાણીને પાપી દુષ્ટાળ, પીવા મળે ન વારી-ત્રિભુવન
 ભુલી ગઈ મમ દેહભાન, સ્વામીની સેવામાં લાગ્યું તાન;
 કયાંથી કરાવું હવે જાળપાન, પતિને સેવનારી-ત્રિભુવન

૧૨૮

નારદ—મન ભજ નારાયણ ભાવે (૨)
 ધન દોલત કષ્ટ કામ ન આવે—મન
 અશરણ શરણ ભરણ અભરણ ક્ષણ,
 જો મુઠ અંતર લાવે;
 પાપ અમાપ પ્રલય હો જાવે,
 અક્ષર ધામ સિધાવે—મન

૧૨૬

ખીલી રઢીઆળી(ર) ઋતુવસંત
 રે.....ચિતડું ચારે,
 ભૂલે લલનાઓ(ર)અંગનુ ભાન
 રે.....મદન ભેરે;
 વ્યાપે અંગની આગ, હૃદયમાં
 શાણી સાહેલી,
 રસીયાને સંગ નહીં રંગ ઉછરંગે,
 માંડયો મન્મથે મહાજંગ શું જીતાય,
 યૌવન એળે વહી જાય!
 રતિ—શ્વામી ભેટે સુખ થાય;
 અપ્સરાઓ— ઠી.....ક

નાથે દબાવી બાથમાં, આણી અંતર વહાલ;
 કર્યું ચુંબન ચતુરાઈથી, (પણ)જણાય ભીના ગાલ.
 રતિ—ખોટું!

અપ્સરાઓ—ત્યારે?
 રતિ—હેતે હસી ઉરાડીયું, લાલે લાલ ગુલાલ;
 રજ ઉડી આંખે પડી, તેથી ભીંજયો ગાલ.
 અપ્સરાઓ—છાની છાની છબીલી રહે છાની,
 નથી એ વાત અમથી અજાણી;

જાણી જાણી એ જુઠી તને જાણી,
જાણાય ત્યારે આશી એંધાણી.
તંબોળે મુખડાં ભરી, કીધું અધર રસપાન;
પીતાં કે પાતાં ઢલ્યો, છે અંબરપર નિશાન.

રતિ—નાના—એમ નહીં!

અપ્સરાઓ—હા, હા, હા, હવે સમજ્યાં;

રતિ—શુ?

અપ્સરાઓ—વસંત, વસંત, વસંત.—ખીલી

૧૩૦

અનસૂયા—મેહમાન થયાં તમે મારાં,

અપ્સરાઓ—સ્વીકારશો; મેહમાની.

મેહમાન કરે મેહમાની દુનિયા કહે. દીવાની. (૨)
લક્ષ્મી—ધરી વસાભૂષણ અંગે (૨)

કરો રમત ગમત અમ સંગે; (૨)

રતિ—ઝુઝીએ મદનના જંગે,

અપ્સરાઓ—સ્વીકારશો મેહમાની (૨)

અનસૂયા—જેવી નીર વિનાની સરિતા; (૨)

તેવી વહાલા વિણ વનિતા; (૨)

ખીણ વ્યર્થ બધી મશ્તાની,
દુનિયા કહે. દીવાની, (૨)

લક્ષ્મી—કંઠે ધરો કુસુમની માળા, (૨)

પહેરો નીલમ હાર રૂપાળા; (૨)

શિર ઉપર મુગટ હોગાળા,
અપસરાઓ—સ્વીકારશે મેહુમાની. (૨)

અનસૂયા—જેના પતિ વસે પરદેશે, (૨)

તેણે રહેવું સાહે વેશે (૨)

ખીજી વ્યથે બધી મસ્તાની

હુનીયા કહે દીવાની.

૧૩૧

આંખ વિના અંધારું રે (૨)

સદાય મારે આંખ વિના અંધારું.

કોઈને કહેશે લાલ લીલું—

આ ઘોળું ને આ પીળું;

મારે મન સઘળું કાળું કાળું રે (૨)સદાય.

કોઈને જગ લાગે સાફ—

કોઈને લાગે નકાફ;

મારે મન જીવતર ખાફે ખાફે રે(૨)સદાય.

૧૩૨

મારે મોઢે મનાવી રાજી કહેવરાવી.

કલોવી પટાવી પૂછો શું તમે(૨)

કુલ સુગંધીવાળી રૂડાં રંગે રૂપાળાં;

તેની મીઠી સુગંધી કોને ના ગમે(૨)

લીલાં પીળાં ઝાડ પાન, ઉપર પંખી કરે ગાન;

રોજ કાને સાંભળવા કોને ના ગમે(૨)

નર્મદા—વાહ કેવી છે શાણી બોલે મધુર વાણી;
ડાહી ડમરીના બોલ મારા મનમાં રમે-મારે.

૧૩૩

ચાહો જો તને નરેશ દેશને કરવા આજ્ઞાદાન ર
પ્રથમ પગથીયું હાથ કરી લ્યો, દો માતાને જ્ઞાન-ચાહો
હોય જો માતાઓ ગુણવાન,
ઉછેરી રૂઢી રીતે સંતાન;
કરાવી જ્ઞાન સુધારસ પાન-દેશને.
કેળવણી વિષુ નીલમને, માણેક પત્થર કહેવાય;
કેળવણીથી વિષ હળાહળ, પણ અમૃત થઈ જાય.
નથી જ્યાંસુધી સુશિક્ષિત ન.ર,
કડાવે અર્ધ દગ્ધ સંસાર;
વ્યર્થ તે વિના પ્રયત્ન હજાર—દેશને;

૧૩૪

અહો પ્રહ્મનાદ ગાજે શો પ્રહ્મનાદ ગાજે;
રૂડો રાસ રચ્યો આજે પ્રહ્માંડમાં.
અનેક રૂપે રાચીએ અનંત કોટી અંડમાં—શો.
બીજ રૂપે રહી વૃક્ષમાં પીયે ભૂમિરસ સાર;
ભૂતળ દળે ઉંડા જળે, પણ વસીએ નિરધાર.
દેહ ભૂત માંહી દેવરૂપે મનાઈએ,

તેજ માંહી ત-ત્વ બની તેજમાં સમાઈએ;
 શૂન્ય માંહી શબ્દે છવાઈએ-શો બ્રહ્મ.
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળમાં, સ્થળ એવું નહી કોઈ;
 કરીએ કીડા નવ નવ અમે; અણુંમાં પણ અણું હોય
 અનેક રૂપે રાગીએ અનંત કોટી અંડમા-શો

૧૩૫

મારે મંદિરે પધારે ચોળીરાજ મહારાજ,
 ભોજન કરાવું મન લાવતાં.
 ઘેબર ધારી જલેબી શીરો સુખડી,
 મોતીચુર ને મેંસુર ભાંગે ભુખડી;
 તણું તંતબીરે કાચરી વડી તમ કાજ-ભોજન૦
 નેહે નીપજવું શાક ભાત ભાતનાં;
 રૂડાં રાઈતાં બનાવું જાત જાતનાં
 અતિ બુગતીથી ખીરસુ પ્રીતે ધરી બાજ-ભોજન૦

૧૩૬

નહીં ચીજ કોઈ ગળી, ગરજ સમ નહીં ચીજ કોઈ ગળી;
 માનવંત નિજ માન મૂકી દુશ્મનને પડતાં ઢગી-ગરજ
 પાર્વતી-બળીયા પણ નિર્બળને નમતા, રાય રંક ઘર જાય;
 સાવિત્રી-સોંધું પણ મોંધું થઈ બેસે, કળા શકાય ન કળી-ગરજ.
 લક્ષ્મી-સમયાધીન થઈ ઝેર હળાહળ, ખીવું અમૃત ગણી;
 નારદ-જઈ મહાસતીને શીષ નમાવે, જાય આપદા ટળી-ગરજ.

૧૩૭

ખંસીવાલા આજે રે મારે દેશ
 થારી સાંમરી સુરત ખ્યારે બેસ—ખંસી
 આવન આવન કહે ગયોજી કર ગયો કોલ અનેક
 ગિણતાં ગિણતાં ધીસ ગઈ મોરી આંગરીયારી રેખ
 સાંવરીઆ, રસીલા, સલુણા
 પીયાપે જીયામેં કડં એ નીસાર
 હમતો જોગી પ્રેમ કેરે, પ્રેમ હમારો દેશ
 સુધ નહો પાઈ પીયુકી, તખ લીનો આ બેસ—થારી—ખંસી,

૧૩૮

જનમી જગમાં જોણે નવ કીધું પ્રેમ મહીરા પાન
 ગોરી ગબડ સુંદર દીલખના ગાને નહિ ગુલતાન
 જનમ્યો તથાપિ નવ જનમ્યો, સમજી લ્યો તે હેવાન
 બહાદુર બંકા કરતા ડંકા જે મોજી મસ્તાન—જનમી
 ભરભર પીયાલા પી લીયો ઉંડાવો રાગ રંગ
 દિલખરની સાથ બાથે લાડી ખેલો રંગ જંગ—હાં
 ગુલતાન ગાન તાનમાં ભરપુર ભાગ્યવંત
 અજબ રંગ અજબ રંગ રંગ રંગ રંગ—વાહ

૧૩૯

હારે મોરી લાગી સજનસેં લગનવા હો લગનવા, રે લગનવા—
 હારે

દીયો દિલદાર તોહિ સારો જોખનવા.

વાહ વાહજી વાહ વાહજી વાહ વાહજી વાહ-હારેં

સમાલો નેનન અયે મોરે સજન !

લાચાર મેં લાચાર મેં લાચાર હું લોલ

દિલદાર મેં દિલદાર મેં દિલદાર હું ચાર—હારે

૧૪૦

શાણા ગજળ ભરયું બહુ આ શરીરમાં

તાકી અજળ મારયું તીરજો—સાદ્યબા

બાળા ડરીને પડી પાછી પ્રીત જુધ્ધમાં—શાણાં

કડળાટ કોયલડી કરે શું ના ગમે તું આજરે

સાકર સમા પ્રિય વેણુ છે તે શુદ્ધ સંગીત સાજરે

જગકે છે જંબાએલ જો આ ચંદ્રરે આકાશમાં

હું તો રમુ છું રસીયા રસીક નેણુ પ્રકાશમાં

બહાલા અજળ વસી મોહિની આ નેણુમાં

વાલમ વીણુ તમારા વેણુ જો—સાદ્યબા

રસીઆ આ રંગ બધા પ્રેમના પ્રસંગના-શાણાં

૧૪૧

પ્રેમનો પ્યાલો પીએ શુદ્ધસાન તેને રહે નહિ

અજળ નાશા નસે અરે હાયરે? વ્યાપી રહી-પ્રેમ

પ્યાલો પીને મદમસ્તને અલમસ્ત કાયા આ થઈ

ઢંકે નહિ દુનિઆ થકીં રસિયાનો ટાપ ધરી રહી-પ્રેમ

ધુણી લગાવી કામની ને નાથ નિરંજન નામ સહી
ખ્યાલો પીને અલખ જગાવું, રસિક રસીલા તુંડી તુંડી—પ્રેમ૦

૧૪૨

પ્રીતોને ખ્યાલો જોટી પછી જે વટલાવે
ખડેતર તે હરામી જગમાં ન મ્હો ખતલાવે—
એકવાર કહયા દિલબાર, પછી તે સદાના
સાકરના હીરા ગળ્યા ગળ્યા ન થવાના—પ્રીતિ૦
પટોળીએ ભાત પડી, પડી તે તો પડી પડી
સાચીપ્રીત સમજવી જેવી એક ચુંદડી
ફાટતાં બે હાલ થતાં ભાત દાસે ખડી ખડી
પતિવૃત્ત પટોળીએ પ્રીત ભાત તેવી પડી
કમળત પતિવૃત્ત રત્ન અરેરે ગુમાવે—બહે૦

૧૪૩

એક ફક્ત તારો છે આધારરે ડિરતાર મારે
ભળુ સદા સચ્ચિદાનંદ ચ્હાય તે તારે કે મારે—એક૦
મરવું છે નકકી માનવી ફેગટ પડો છો પાપમાં
સમજુ થઈ શીઠ ઉતરો સંસારના સંતાપમાં
બાંધે હવામાં બાપરા પાપી બંરફનાં માળીઆં
કાળનો ઉકળાટ થાતાં હાય બેડેતાં ચાલીઆં
મારે તો શ્રી પ્રભુનું નામ છે સદા સાચું
'પ્રભુ પ્રભુ તું ખરો ને અન્ય સર્વ છે કાચું—એ૦

૧૪૪

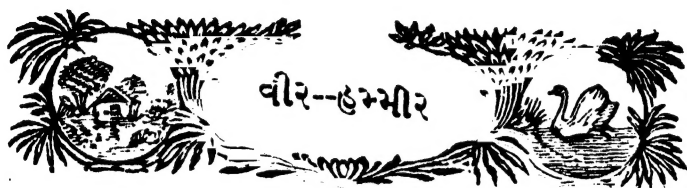
દશા કરે તે કોઈ ન કરશે, મુરખ કરે અભિમાન
 પ્રાણી ખિયાડું તુચ્છ મગતરૂં, કાળ કથા અશુભ
 હુંપદમાં મરડાઈ મરે પશુ, ધાર્યું કરે ભગવાન-દશા
 નિરધનીઆ પગમાં ધનવંના, ધની થયા લાચાર
 સદા સુખી કે સદા દુઃખી, નહિ કોઈ જગમાં રહેતાર
 કુંપળ હસ્તી પાન ખરતા તે પણ છે ખગ્નાર
 નત્ય ટેક ખાતર જે સ્હેશે આફત અપરંપાર
 નામ અમર રાખે તે જુગ જુગ જનમ્યુ તેજ જનાર
 નાહક આક્રીન છોડે નીજ જન, સેત સાહચક કિરતાર.

૧૪૫

પ્રીતિના પંથનો અંથ ગુંથેલો કોણ લેહુ ભણનાર
 જ્યાં જ્યાં જોઈએ ત્યાં આજ સમામાં સ્વાર્થની મારામાર
 ગુલાબ ગોટા ચુંટવા આપ્યો માળી કોક ગમાર
 કાંટાનો ગાંઠડો ખાંધીને લાવ્યો, જુડથળ તે જોસુમાર
 પ્રીતિના પુષ્પની મીઠી મઝા, ખુવે એમ ઘણાક ગમાર
 એક વખત બની વિશ્વાસ ઘાતી, પોતે બને હુશિયાર
 ખાય ખવાડે હિતથી, દે તન ધનને પ્રાણ
 સાચો મિત્રજ આ સમે, લાખે એક સુખાણ
 સંસાર વગડે સન્નિમિત્ર ભોંભીયો, સોંપજો શ્રી કીરતાર

૧૪૬

નહિ આવું કાનરે (૨)મારે ઘેર શામગીઓ ચેમાન છે
 ઝેના રૂપાનું મારું ખેડલુંરે, વહાલા પાણી ભરવામાં મારું વ્યાન છે
 રંગરસ પ્યાલો લાલા પીતારેજબે દોસ્તીની વહાલા
 આ દુકાન છે—

૧૪૭

કભી હીંદુ મુસલમાંકા રસમ જાલીમ જુદા હોગા,
 મગર મઝમકા કુચ્છ ફરમાનહિ ચક્રમ જુદા હોગા
 કરે ખ્યાં હીંદુ કાશીકા બીરાદર દીનકા મક્કા,
 અગર ગંગા જમુનાસે નહીં ઝમ ઝમ જુદા હોગા.
 સ્વરગકી હિંદુકી મન્નત, મુસલમાંકી બની જીન્નત,
 કહે હિંદુ નરક હય વહાં, નહિ જહન્નમ જુદા હોગા.
 મુસલમાં હિંદુ જે સચ્ચે સલી હય હિંદ કે ખચ્ચે,
 રહમ દીલ રામસેં બિસ્મિલ, કભી ન રહિમ જુદા હોગા.
 પ્રભુકા કોઈ લે પડલા, પુકારે મરજુદે મૌલા;
 જુદાઈ જીવમે ઉરકુ ખુદા માલુમ જુદા હોગા.

રસમકી ચહ જુદાઈસેં બના હય દોનુંકા જોડા,
કહે હરદમ કસમસેં હમ ન દમસેં દમ જુદા હોગા-

૧૪૮

ભાગ્યશાળી ભવ્ય ભારતીનાં ગાન-

આજ ગાશે ભારતના સંતાન,

સુરગંગા સમ સ્નેહ સંપ સાધશે,

બંધુ ભાવોનાં બંધનથી બાંધશે.

દેશ ભક્તિ શક્તિથી દુનિયા ડોલાવશે,

હૈયાની કુંજો ખોલાવશે-(૨)

સુરસંતોને સ્હાથે ખોલાવશે-(૨)

કરવા ભારતનું કડ્યાણુ....આજ ગાશે.

૧૪૯

હું રાધા સૌ ક્ષત્રીને નમન કરું છું,

ઉઠો લઈ હથીયાર વીર ભાવોથી કહું છું,

અખતરીયાં પહેરી-રણશુરા વાગેરણ ભેરી,

સીંહ સમા થઈ રણને વધાવો;

ઝધિરની રેલમ છેલ ચલાવો,

વિજયનાં ગાન ગજવો

શત્રુને ઘેરી.....રણશુરા અખતરીયાં,

ભુજ મુખ છાતી કરી આંખ રાતી,

મહા મદમાતી કરો રણખ્યાતી;

તાતી તલવારો ચલાવો,

કેશરીયાં ધારી-રણશૂરા.....અખતરીયાં.

શ્રી કૃષ્ણ લજન સાગર ખરીદો

મુઠો હૈ કામ હ્રસ્વરસે જગત રહે તો રહેને દે.

મૃત્યુ આઠ આના

